TAM TOPLUMSAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

2.ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

2.INTERNATIONAL CONGRESS OF SOCIAL SCIENCES

19-21 MAYIS 2023 KAŞ/ANTALYA

TAM METİN BİLDİRİ KİTABI

FULL TEXT BOOK

TAM YAYINLARI

TAMUSKON 2023
TOPLUMSAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ 2. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

TAM METİN BİLDİRİ KİTABI

Toplumsal Araştırmalar Merkezi Derneği

Bu kitabın her türlü yayın hakkı Toplumsal Araştırmalar Merkezi (TAM) Derneği'ne aittir. Yazılı izin olmadan elektronik veya fotokopi yoluyla kısmen veya tamamen kopyalanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz. Kaynak göstermek şartıyla alıntı yapılabilir.

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu, bölüm başında yer alan yazar(lar)a aittir.

• • •

TAMUSKON 2023
CENTER FOR SOCIAL RESEARCH 2nd INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES CONGRESS

FULL TEXT BOOK

Association of the Center for Social Research

All publication rights of this book belong to the Association of the Center for Social Research. It may not be copied, reproduced, distributed in whole or in part by electronic or photocopying without written permission. It can be cited with reference.

All responsibility of the chapters in the book belong to the author(s) at the beginning of the chapter.

Editör / Editor	**:**	Prof. Mustafa Yılmaz
Editör Yardımcısı / Editör Yardımcısı /	**:**	Lecturer Mustafa GÖKMEN (Ph.D.)
Redaktörler / Redactor	:	Ali PARİM Kemal AKKURT Mustafa ÇOKYAŞAR
Kapak / Cover	:	Esra KAYAPINAR
Yabancı Dil Editörleri / Foreign Language Editors	:	Adnan SERT Umut Ünsal KAYA Umut YAVUZ
Yayın Tarihi / Release Date	:	04 Aralık 2023 – December 4, 2023

ISBN: 978-605-73325-4-7

DESTEKLEYEN KURUMLAR
SUPPORTING INSTITUTIONS

Toplumsal Araştırmalar Merkezi
Center for Social Research

Antalya Kaş Belediyesi
Antalya Kaş Municipality

FİKİRBAS BASKI ÇÖZÜMLERİ
FİKİRBAS PRINTING SOLUTIONS

DÜZENLEME KURULU
CONGRESS PRESIDENT

Prof. Mustafa YILMAZ
Lecturer Mustafa GÖKMEN (Ph.D.)
Assoc. Prof. İhsan KARLI
Assoc. Prof. Aysel Çetinkaya
Onur KARAKAŞ (Ph.D.)
Lecturer Adnan SERT (Ph.D.)
Lecturer Ali PARİM (M.A.)
Research Assistant Deniz KEBA EKİNCİ (Ph.D.)
Research Assistant Umut YAVUZ (M.A.)
Selim KAYA (M.A.)
Mustafa ÇOKYAŞAR (M.A.)

DANIŞMA VE BİLİM KURULU
ADVISORY AND SCIENTIFIC COMMITTEE

Prof. Mustafa YILMAZ
Kocaeli University - Türkiye

Prof. Abdulkadir ŞENKAL
Kocaeli University - Türkiye

Prof. Ali Muhammet BAYRAKTAROĞLU
Trakya University - Türkiye

Prof. Ali Poyraz GÜRSON
Okan University - Türkiye

Prof. Aslı YURDİGÜL
Ataturk University - Türkiye

Prof. Bayram KESKİN
Kocaeli University - Türkiye

Prof. Bünyamin AYHAN
Selcuk University - Türkiye

Prof. Dr. Catalina Soriana SITNIKOV
University of Craiova - Romania

Prof. Emine KOYUNCU
Marmara University – Türkiye

Prof. Erdoğan ASLAN
Selçuk University - Türkiye

Prof. Faruk TURHAN
Suleyman Demirel University - Türkiye

Prof. Fikret ÇANKAYA
Karadeniz Technical University - Türkiye

Prof. Füsun ALVER
Istanbul Commerce University - Türkiye

Prof. Gülsün KURUBACAK
Anadolu University - Türkiye

Prof. Güven Necati BÜYÜKBAYKAL
Istanbul University - Türkiye

Prof. Hale ŞIVGIN
Ankara Haci Bayram Veli University – Türkiye

Prof. Hüseyin Emre BAĞCE
Marmara University - Türkiye

Prof. İsmail Latif HACINEBİOĞLU
Istanbul University - Türkiye

Prof. Mehmet Cem PEKMAN
Kocaeli University - Türkiye

Prof. Muhsin HALİS
Kocaeli University - Türkiye

Prof. Mustafa EMİR
Karadeniz Technical University – Türkiye

Prof. Özgür ÇENGEL
Istanbul Galata University - Türkiye

Prof. Süleyman Hakan YILMAZ
Selcuk University - Türkiye

Assoc. Prof. Doğa Başar SARIİPEK
Kocaeli University – Türkiye

Assoc. Prof. Ergin JABLE
University of Prishtina – Kosovo

Assoc. Prof. Fariz AHMADOV
Azerbaijan State Economic University – Azerbaijan

Assoc. Prof. Hale YILMAZ
Southern Illinois University – USA

Assoc. Prof. İhsan KARLI
Kocaeli University - Türkiye

Assoc. Prof. Levent ELDENİZ
Marmara University - Türkiye

Assoc. Prof. Lyubkina Olena VIKTORIVNA
Taras Shevchenko National University Of Kyiv – Ukraine

Assoc. Prof. Mine HALİS
Kocaeli University - Türkiye

Assoc. Prof. Mirsaitov Rakhymzhan GARİPZHANOVİCH
M.Kh.Dulaty Taraz Regional University – Kyrgyzstan

Assoc. Prof. Nedret ÇAĞLAR
Suleyman Demirel University - Türkiye

Assoc. Prof. Roslina Binti Abdul LATİF
Taylor's University – Malaysia

Assoc. Prof. Tolga YAZICI
Maltepe University – Türkiye

Asst. Prof. Funda GÜVEN
Nazarbayev University – Kazakhistan

HAKEM KURULU / REFEREE BOARD

Prof. Mustafa YILMAZ
Kocaeli University – Türkiye

Prof. Abdulkadir ŞENKAL
Kocaeli University - Türkiye

Prof. Ayhan ORHAN
Kocaeli University – Türkiye

Prof. Aynur KÖSE
Trabzon University - Türkiye

Prof. Erdoğan ASLAN
Selcuk University - Türkiye

Prof. Füsun TÜLEK
Kocaeli University - Türkiye

Prof. İsa KIZGUT
Akdeniz University – Türkiye

Prof. Lütfü İLGAR
Biruni University – Türkiye

Prof. Muhsin HALİS
Kocaeli University - Türkiye

Prof. M. Hakan KESKİN
Aydın University – Türkiye

Prof. Nezir AKYEŞİLMEN
Selçuk University – Türkiye

Prof. Orhan Baytar
Marmara University – Türkiye

Prof. Şengül AYDINGÜN
Kocaeli University – Türkiye

Assoc Prof. Ahmet Nazmi ÜSTE
Dokuz Eylül University – Türkiye

Assoc. Prof. Ali TAN
Mersin University – Türkiye

Assoc. Prof. Aysel ÇETİNKAYA
Kocaeli University – Türkiye

Assoc. Prof. Bora YENİHAN
Kocaeli University – Türkiye

Assoc. Prof. Doğa Başar SARIİPEK
Kocaeli University – Türkiye

Assoc. Prof. Ekin Kadir SELÇUK
Bolu Abant İzzet Baysal University – Türkiye

Assoc. Prof. Hale YILMAZ
Southern Illinois University – USA

Assoc. Prof. İhsan KARLI
Kocaeli University – Türkiye

Assoc. Prof. Murat ÇELİKER
Isparta University of Applied Sciences – Türkiye

Assoc. Prof. Murat İNCE
Isparta University of Applied Sciences – Türkiye

Assoc. Prof. Münire BAYSAN
Kütahya Dumlupınar University – Türkiye

Assoc. Prof. Sait YILDIRIM
Iğdır University - Türkiye

Assoc. Prof. Yusuf SAYIN
Necmettin Erbakan University - Türkiye

Assoc. Prof. Zeynep Benan DONDURUCU
Kocaeli University – Türkiye

Asst. Prof. Adem YELOĞLU
Niğde Ömer Halisdemir University – Türkiye

Asst. Prof. Ali Osman YALKIM
Süleyman Demirel University – Türkiye

Asst. Prof. Fatih KEZER
Kocaeli University – Türkiye

Asst. Prof. Feyzullah ŞAHİN
İzmir Democracy University – Türkiye

Asst. Prof. İbrahim ÖZKAN
Afyon Kocatepe University – Türkiye

Asst. Prof. Nebiye Duriye Gamze CILIZOĞLU
Kocaeli University – Türkiye

Asst. Prof. Recep ALTAY
Iğdır University - Türkiye

Asst. Prof. Yusuf BUDAK
Kocaeli University - Türkiye

Lecturer Burak İLİ (Ph.D.)
Kocaeli University – Türkiye

Research Assistant Nezih TATLICAN (Ph.D.)
Selcuk University - Türkiye

KONGRE HAKKINDA

Toplumsal Araştırmalar Merkezi (TAM) durmaksızın üretmeye ve ürettiklerini paylaşmaya devam ediyor. Bu kez de Ağustos 2023'te yayınladığımız TAM 2. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongremizin bildiri özetleri kitapçığının ardından bildiri tam metin kitabını da TAM Yayınları'nın 5. kitabı olarak bilim dünyasıyla buluşturuyoruz. Ön sözünü okuduğunuz bu kitap Antalya'nın Kaş ilçesinde 19-21 Mayıs 2023 tarihinde düzenlediğimiz ve Cumhuriyetimizin 100. yılına armağan ettiğimiz TAM 2. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi'nde sunulan bildirilerden hakem sürecini geçen 20 adet tam metin bildiriyi içeriyor. Hatırlanacağı üzere kongremizde; Amerika Birleşik Devletleri'nden, Azerbaycan'dan, Birleşik Krallık'tan ve Türkiye'nin dört bir yanındaki üniversitelerden gelen 104 bilim insanının katılımıyla 74 bildiri sunulmuştu. Tam metin bildirilerini yayınlanması amacıyla gönderen bilim insanlarının 3'ü İngilizce 17'si Türkçe olmak üzere 20 eseri hakem inceleme sürecini başarıyla geçerek bu kitabın muhtevasını oluşturdu. Kitaptaki bildirilerin sunum videolarını YouTube kanalımızdan izlemek isteyenler için de bildirilerin üzerindeki karekodları okutmak yeterli olacaktır. Kongremize ilişkin bilgilere ve duyurulara ulaşmak isteyenler için web adresimiz tamuskon.org sürekli olarak güncel biçimde yayınını sürdürmektedir. Önde gelen sosyal medya mecralarının tümünden TAM'ı ve yayınlarımızı takip etmek mümkün.

TAM 2. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi tam metin kitabını cumhuriyetimizin 100. yılında sizlerle buluşturmanın gururunu yaşarken düşünce kuruluşumuz Toplumsal Araştırmalar Merkezi'nin diğer verimlerinden de bahsetmek isterim. TAM, ikinci yaşını doldururken uluslararası hakemli sosyal bilimler dergimiz *TAM Akademi* de 4. sayısını yayınlamayı başardı. Çok yakında TRDizin tarafından da taranmaya başlayacağını ümit ettiğimiz dergimiz artık çok sayıda alan indeksince taranıyor. Dergimizi tamde.org adresli web sitemizden ve Dergipark üzerinden takip edebilirsiniz. Bu son kitabımızla 5. eserini neşreden TAM Yayınları ise dijital ortamda yayınlanmak üzere eserlerinizi bekliyor. Düşünce kuruluşumuzla ilgili tüm bilgilere ve gelişmelere ise toplumsalarastirmalarmerkezi.org adresinden ulaşabilirsiniz. Bu eserin ve düşünce kuruluşumuzun hedeflerinin hayata geçmesinde başta çalışma arkadaşlarım olmak üzere büyük katkıları olan herkese içtenlikle teşekkür ediyor, bir dahaki kongremizde buluşmak dileğiyle iyi okumalar diliyorum.

Prof. Dr. Mustafa Yılmaz
Kongre Başkanı

ABOUT THE CONGRESS

The Center of Social Research (TAM) continues to produce without stopping and is now presenting the full-text book of the TAM 2nd International Social Sciences Congress, following the abstract booklet published in August 2023, as the 5th publication of TAM Publications. The book you are reading the foreword of brings together 20 full-text papers that have successfully passed the peer-review process, presented at the TAM 2nd International Social Sciences Congress held in Kaş district of Antalya on May 19-21, 2023. The congress was organized as a tribute to the 100th anniversary of the Republic of Turkey. As a reminder, a total of 104 scientists from the United States, Azerbaijan, the United Kingdom, and universities across Turkey participated in the congress, presenting 74 papers. The authors of 20 papers, 3 in English and 17 in Turkish, sent their full-text papers for publication, and these were selected after a successful peer-review process to constitute the content of this book. For those who wish to watch the presentation videos of the papers, it is sufficient to scan the QR codes on the papers, which can be found on our YouTube channel. For those seeking information and announcements related to the congress, our website tamuskon.org is constantly updated. It is also possible to follow TAM and our publications on all major social media platforms.

While we take pride in presenting the full-text book of the TAM 2nd International Social Sciences Congress in the centenary of our republic, I would also like to mention other achievements of our think tank, the Center of Social Research. As TAM celebrates its second anniversary, our international peer-reviewed social sciences journal, *TAM Academy*, has successfully published its 4th issue. We hope that our journal, which will soon be indexed by TRDizin, is already indexed by numerous other fields. You can follow our journal on our website at tamde.org and on Dergipark. TAM Publications, which has now published its 5th work with this latest book, is eagerly awaiting your works for digital publication. For all information and developments related to our think tank, you can visit toplumsalarastirmalarmerkezi.org. I sincerely thank everyone, especially my colleagues, for their significant contributions to the realization of the goals of this work and our think tank, and I wish you enjoyable reading until we meet again at our next congress.

Prof. Dr. Mustafa Yılmaz
Congress President

3. **Emine TÜRKMEN:** *Educating the Nation: Health, Hygiene, Women and Child Care in Marshall Plan Health Brochures in Turkey in the 1950s*
4. **Pınar ERTÖR AKYAZI:** *The Role of Small-Scale, Low-Intensity Farmers for Biodiversity Conservation in Turkey*

2. GÜN – 20 Mayıs 2023 Cumartesi
DAY 2 – May 23, 2023 Saturday

6. Oturum 09.00 – 11.00 – Session 6 16.00 – 17.45
Moderatör: Mustafa Çokyaşar

1. **Cemal Melik DIVARCI:** *Neden Fantastik Edebiyat?*
2. **Melek ÇUBUKCU:** *Nehcü'l-Ferâdîs'te Sevgi İfadesi Taşıyan Fiiller*
3. **Ayhan KARAKAŞ:** *Bor Yöresinden Derlenen Atasözü ve Deyimler Üzerine*
4. **Merve ÖZDEMİR:** *Doğu ve Batı Dikotomisi Bağlamında Beyaz Kale*
5. **Serpil SÖNMEZ:** *Evliya Çelebinin Gözünden Bitlis Şehri*

7. Oturum 11.15 – 12.45 – Session 7 11.15 – 12.45
Moderatör: Arş. Gör. Umut Yavuz

1. **Çağla Gül YESEVİ:** *The Construction of Cooperation in the Turkish world on the 100th Anniversary of the Republic of Türkiye: The Organization of Turkic States*
2. **Murat Necip ARMAN:** *State Capture as a Hurdle to the Growth of Liberal Democracy in the Western Balkans*
3. **Voon Chin PHUA - Mehmet ŞEREMET:** *"If you build it, they will come": Developing a Chinatown in Istanbul*
4. **İlker ÇAYLA:** *Risk Society: From Post Modernity to New Modernity*
5. **Umut YAVUZ:** *A General Overview of Product, Customer and Market Oriented Marketing Theories*

13.00/13.30 - İMZA GÜNÜ VE SÖYLEŞİ
Yazar Ekin Kadir Selçuk: "Gençlik Güzel Şey"

8. Oturum 13.30 – 15.10 – Session 8 13.30 – 15.10
Moderatör: Doç. Dr. F. Eray DÖKÜ

1. **F. Eray DÖKÜ:** *Bir Cumhuriyet Dönemi Arkeoloğu Ahmet Gökoğlu'nun Not Defterlerinde Paflagonya Kaya Mezarları*
2. **Yusuf KILIÇ:** *Ksanthos Antik Kenti 2020-2023 Yılı Çalışmalar*
3. **Muhammet DOĞAN:** *Ksanthos Antik Kenti Geçiş Kapılarının Kent İçerisindeki Yeri*
4. **Yakup KILINÇ:** *Ksanthos Antik Kenti Sur Duvarları*
5. **Lütfullah Ufuk ERDOĞAN:** *Letoon Kutsal Alanı 2020-2023 Yılı Çalışmaları*
6. **Abdulbekir YÜKSEKDAĞ:** *Bir Grup Mezar Stelinin Üzerindeki Hayvan Figürlerinin İkonografisi*

9. Oturum 15.20 – 17.00 – Session 9 15.20 – 17.00
Moderatör: Öğr. Gör. Hamdi EKİNCİ

1. **Mustafa Necati ÇOBAN - Ayşegül MAHİROĞULLARI:** *Küresel İklim Değişikliğine Karşı Kentsel İklim Eylemi: C40 Kentleri İklim Liderlik Grubu Üzerine Bir Değerlendirme*
2. **Mustafa Necati ÇOBAN - Ömer Faruk BİÇEN:** *Akademik Özgürlük Göstergeleri Kapsamında E-7 Ülkeleri için Bir İnceleme*
3. **Atahan Birol KARTAL:** *Rekabetin Odak Noktası Olarak Doğu Akdeniz Jeopolitiği, Enerji Güvenliği ve Türkiye'nin Enerji Politikaları Açısından Bölgenin Önemi*
4. **Vasila MÖHSÜMOVA:** *Küreselleşme Kavramının Gelişimine Bakış: Gereklilikler*
5. *Elif Nur KAYA: Küresel İklim Değişikliği ve Küresel İlişkilere Etkisi*

Seher KARASU, Ahmet YILDIRIM, Ayşe ASLAN, Özden YALÇINKAYA ALKAR
Pandemide Çevrim İçi Eğitim Gören Öğrencilerin Derslere Yönelik Tutum, Motivasyon ve Derslere Katılım İlişkisinin İncelenmesi 124 - 143
(Investigation of the Relationship of Attitudes, Motivation and Attendance to Classes of Students Receiving Online Education in the Pandemic)

Sadia AFRİN
The Anti Veiling Movement in Turkey and Turkish Nationalism in the 1920 and 1930 144 - 160
(Türkiye'de Örtünme Karşıtı Hareket ve 1920 ve 1930'larda Türk Milliyetçiliği)

Melek ÇUBUKCU
Nehcü'l-Ferâdîs'te Sevgi İfadesi Taşıyan Fiiller 161 - 196
(Verbs Carrying the Expression of Love in Nehcü'l-Ferâdîs)

Ayhan KARAKAŞ
Bor Yöresinden Derlenen Atasözü ve Deyimler Üzerine 197 - 210
(Proverbs and Idioms of Bor Region)

Murat Necip ARMAN
State Capture as a Hurdle to the Growth of Liberal Democracy in the Western Balkans 211 - 232
(Batı Balkanlar'da Liberal Demokrasinin Gelişmesinin Önündeki Bir Engel Olarak Devletin Ele Geçirilmesi)

İlker ÇAYLA
Risk Society: From Postmodernity to New Modernity 233 - 244
(Risk Toplumu: Postmoderniteden Yeni Moderniteye)

Muhammet DOĞAN
Ksanthos Antik Kenti Geçiş Kapılarının Kent İçerisindeki Yeri 245 - 257
(The Place of the Ancient City of Xanthos Crossing Gates in the City

Yusuf KILIÇ
Ksanthos Antik Kenti 2020-2023 Yılı Çalışmaları 258 - 267
(Xanthos Ancient City 2020-2023 Studies)

Yakup KILINÇ
Ksanthos Antik Kenti Sur Duvarları 268 - 281
(Xanthos Ancient City Walls)

Sunumu izlemek için tıklayabilir ya da QR kodu taratabilirsiniz

Nehcü'l-Ferâdîs'te Sevgi İfadesi Taşıyan Fiiller

Melek ÇUBUKCU [1]

Öz

İletişim kurmak, haberleşmek, duyguları ifade edebilmek için toplumlar her çağda belli sözcükleri kullanmış, temel ihtiyaçtan kaynaklanan bu ifade etme biçimleri temel söz varlığı unsurlarını doğurmuştur. Temel olarak söz varlığı unsurlarını tespit etme amacı taşıyan bu çalışmada, Nehcü'l- Ferâdîs'te "sevgi" ifadesi taşıyan fiiller tespit edilmiş, bu fiillerin farklı kullanım örnekleri hem çeviri yazısı hem de günümüz Türkiye Türkçesi ile verilmiştir. Tanrı'ya sevgi, Peygambere sevgi, sahabeye sevgi, yöneticiye sevgi, insanlığa sevgi gibi pek çok başlık altında yer alan bu fiiller, kullanıldıkları alanlara göre sınıflandırılmış, düzenli olarak "birlikte kullanım" örnekleri varsa bunlara da yer verilmiştir. Metin için Janos Eckmann'ın hazırlayıp, Semih Tezcan ve Hamza Zülfikar'ın yayımladığı, *Nehcü'l- Ferâdîs I Metin- II Tıpkıbasım* (TDK, 1995); sözcüklerin anlamları için Aysu Ata'nın hazırlamış olduğu *Nehcü'l-Ferâdîs- Uştmahlarının Açuk Yolı III- Dizin-Sözlük* (TDK, 1998); eserin günümüz Türkiye Türkçesine aktarımı için Bilal Aktan'ın yayımladığı Nehcül-*Ferādis- Cennetlerin Açık Yolu* (TDK, 2017) adlı çalışmaya başvurulmuştur. İlgili sözcüklerin Eski Türkçedeki kullanım şekillerini görebilmek için S. G. Clauson'un *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*; Besim Atalay'ın *Divanü Lüğat'it Türk I-II-III- Çeviri* ve *Divanü Lüğat'it Türk* IV- *Dizin* (TDK, 2006) adlı çalışmalarına başvurulmuştur. Eser oldukça hacimli olduğundan "sevgi" ifadesi taşıyan fiiller iki bölüme ayrılmış, bu çalışmaya yalnızca "A-Ö" maddeleri arasındaki sevgi fiilleri dahil edilmiştir. "S-Y" maddeleri arasındaki sevgi fiilleri ise başka bir çalışmada incelenecektir. Belli bir dönemin söz varlığını ortaya koyacak olan bu çalışma, "sevgi" ifadesi içeren fiillerin hem Eski Türkçe ve Tarihi Türk Lehçeleri hem de Çağdaş Türk Lehçeleri ve günümüz Türkiye Türkçesiyle benzerlik ve farklılıkları ortaya koyabilmesi yönüyle önemlidir. Çalışmanın söz konusu alanlarda söz varlığı çalışması yapacak olanlara karşılaştırma imkânı vermesi açısından yol gösterici olacağını düşünüyoruz.

Anahtar Kelimeler: Nehcü'l- Ferâdîs, Harezm Türkçesi, Fiiller, Sevgi, Sözvarlığı

[1] *Çukurova Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Dr.Öğretim Üyesi, melek0134@gmail.com , ORCID ID: 0000-0001-6821-2681*

You can click to watch the presentation or search for the QR code.

Verbs Carryıŋ the Expression of Love in Nehcü'l-Ferâdîs

Melek ÇUBUKCU [1]

Abstract

Societies have used certain words in every aġe in order to communicate, communicate and express emotions, and these forms of expression arisıŋ from basic needs have given birth to basic vocAbūlary elements. In this study, which basically aims to determine the elements of vocAbūlary, verbs with the expression "love" in Nehcü'l-Ferâdîs have been determined, different usaġe examples of these verbs are given both in transcription and in today's Turkey Turkish. These verbs, which take place under many titles such as love for God, love for the prophet, love for the Companions, love for the ruler, and love for humanity, are classified accordıŋ to the fields in which they are used, and if there are examples of "common use", they are also included. For the text, Nehcü'l-Ferâdîs I Metin- II Faxbasım (TDK, 1995) prepared by Janos Eckmann and published by Semih Tezcan and Hamza Zülfikar; Nehcü'l-Ferâdìs- The Open Path of Uştmahlarnin III-Directory-Dictionary (TDK, 1998) prepared by Aysu Ata for the meanings of words; Bilal Aktan's work called Nehcül-Ferādis- Cennetlerin Açık Yolu (TDK, 2017) was used for the transfer of the work to today's Turkey Turkish. In order to see the usaġe patterns of the related words in Old Turkish, S.G. Clauson's An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish and Besim Atalay's Divanü Lüġat'it Türk I-II-III- Translation, IV- Index (TDK, 2006) were consulted. Since the work is quite voluminous, the verbs with the expression "love" are divided into two parts, and only the verbs of love between the items "A-Ö" are included in this study. The love verbs among the “S-Y” items will be examined in another study. This study, which will reveal the vocAbūlary of a certain period, is important in that it can reveal the similarities and differences of verbs containing the expression "love" with both Old Turkish and Historical Turkish Dialects, Contemporary Turkish Dialects and today's Turkey Turkish. We think that the study will be a guide for those who will study vocabulary in the mentioned fields in terms of givıŋ the opportunity to compare.

Keywords: Nehcü'l- Ferâdîs, Khwarezm Turkish, Verbs, Love, Vocabulary

[1] *Çukurova University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Turkish Language and Literature, Asst. Prof., melek0134@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-6821-2681*

Giriş

Sevgi kavramına yönelik söz varlığını tespit etme amacı taşıyan bu çalışmada, Nehcü'l- Ferâdîs' te "sevgi" ifadesi taşıyan fiiller tespit edilmiş, bu fiillerin farklı kullanım örnekleri hem çeviri yazısı hem de günümüz Türkiye Türkçesi ile verilmiş, tekrar eden örneklerde ise yalnızca sayfa ve satır numarası verilmekle yetinilmiştir. Dinî bakımdan önem taşıyan bu eser, içerdiği "sevgi" sözcükleri yönüyle de bu yönünü açığa çıkarmaktadır. Tanrı'ya sevgi, Peygambere sevgi, sahabeye sevgi, yöneticiye sevgi, insanlığa sevgi gibi pek çok başlık altında yer alan bu fiiller, kullanıldıkları alanlara göre sınıflandırılmış, düzenli olarak "birlikte kullanım" örnekleri varsa bunlara da yer verilmiştir. Eserin hacmi dolayısıyla sevgi ifadesi taşıyan sözcükler; isim ve fiiller, Türkçe kelimeler ve alıntılı kelimeler olarak ayrı incelenmiş; sevgi ifadesi taşıyan Türkçe isimler başka bir çalışmamızda[1] konu edilmiştir. Bu çalışmada ise sevgi taşıyan fiiller iki bölüme ayrılmış, yalnızca "A-Ö" maddeleri arasındaki sevgi fiilleri incelenmiştir. "S- Y" maddeleri arasındaki sevgi fiilleri ise başka bir çalışmada konu edilecektir. Metin için Janos Eckmann'ın hazırlayıp, Semih Tezcan ve Hamza Zülfikar'ın yayımladığı, *Nehcü'l- Ferâdîs I Metin- II Tıpkıbasım* (TDK, 1995); sözcüklerin anlamları için Aysu Ata'nın hazırlamış olduğu *Nehcü'l-Ferâdìs-Uştmahlarnın Açuk Yolı III- Dizin-Sözlük* (TDK, 1998); eserin günümüz Türkiye Türkçesine aktarımı için Bilal Aktan'ın *Nehcül-Ferādis- Cennetlerin Açık Yolu* (TDK, 2017) adlı çalışmalarına başvurulmuştur. İlgili sözcüklerin Eski Türkçedeki kullanım şekillerini görebilmek için S.G. Clauson'un *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*; Besim Atalay'ın *Divanü Lüġat'it Türk I-II-III-Çeviri* ve *Divanü Lüġat'it Türk IV-Dizin* (TDK, 2006) adlı çalışmalarına başvurulmuştur.

1. Nehcü'l-Ferādis'te "Sevgi" İfadesi Taşıyan Fiillerin Tarihi ve Çağdaş Türk Lehçelerindeki Görünümleri

Çalışmada sevgi ifadesi içeren fiillerden "ağırla-, asra-, bağışla-, kol-, ḳuç-, ḳuçuş-, oḫşa-, oyna-, ög-, öp-, sar-, sew- /sev-, sew(ü)n-, sığ(ı)n-, sığındur-, sıka-, tile-, ulan-, uluġla-, umun-, una-, uy-, üḍür-, yalbar-, yanaş-, yapşun-, yara-, yaraş-, yarlıka-, yawu-, yawun-, yışı-" fiilleri tespit edilmiştir. Bu çalışmada yalnızca "A-Ö" maddeleri arasında yer alan "sevgi" ifadesi taşıyan fiillere yer verilecektir.

[1] Çubukcu, M (2022)."Nehcü'l-Feradis'te Sevgi İfadesi Taşıyan Türkçe İsimler", International Journal of Language Academy, 10 (1), 225-249.

1.1. S. G. Clauson'un An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish Adlı Eserinde Yer Alan "Sevgi" İfadesi Taşıyan Fiiller

ağırla-

Clauson kelimenin *ağır* isminden türeme bir fiil olduğunu söyler. Esas olarak onur, saygı ve hürmet anlamlarına geldiğini, Eski Uygurcada genellikle *aya-* ve *ağırla-* kelimelerinin hendiyodin olarak kullanıldığını belirtir. Çağdaş Türk lehçelerin için kuzeydoğu grubunda yer alan lehçelerin bazılarında *arla-*; Tuvacada *arta-*; Anakuzey grubundan Kırgızcada *ordo-*, Kazakçada *awırla-*; güneybatı grubu Türk lehçelerinden Azerbaycan Türkçesinde *ağırla-* (ağırra-, R I 159), Osmanlıca *ağırla-* biçiminde görüldüğünü söyler. Kelimenin, Manihaist Uygur metinlerde *ağırlaŋ ayaŋ tapıŋ* "şeref, onur (hend.) ve hürmet" anlamlarında görüldüğünü söyler (TT II, 10,79). Budist Uygur metinlerinde (8.yy.) *sever taplayur ayayur ağırlayur* "onu seviyorlar, ondan hoşnutlar ve onunla onurlanıyorlar" (hend.) kullanımının olduğunu dile getirir (TT V 10, 112; vd.) Aynı dönem metinlerinde uḍun- fiilinin aynı anlamda görüldüğünü söyler (U II 40, 104-5; Usp. 106, 10; TT VI 112, 132, 144). Karahanlı Türkçesi (11.yy.) *teŋri meni ağırladı* "Tanrı beni onurlandırdı". Kaş. I 300, I 53 ve 4 örnekte daha benzer şekillerin kullanıldığını söyler; Kutadġu Bilig'deki kullanım için şu örneği verir: *kişig til ağırlar* "dil bir insanı saygı duyulan biri yapar" Kutadġu Bilig'deki diğer örnekler için şu tanıkları verir: KB 61, 63, 163, 389, 577.

Tarihi dönemler için vermiş olduğu diğer tanıklar ise şu şekildedir:

XII. Tef. 38 ağırla-; XIV. Rbg. 159 ağırla-; Muh. ak*rama, ağırla-*

Rif. 104 ağırla- "*ağırlam*ak";" *Rif. 123 el-*ıkrām "*ağırlam*ak

Çağ. XV.yy. San. 43r.4 ağırla- "*itibar, onur, şeref*"

Xwar. XIII.yy. Ali 39, ağırla-, "*itibar, onur, şeref*"

XIV. Kut*b. 5 ağırla-* "*itibar, onur, şeref*"; *Nehc. 8, 11 vd. ağırla-* "*itibar, onur, şeref*"

Kom. XIV.yy. ağırla- "*itibar, onur, şeref*" *CCI, ağırla-; CCG ağırla-, avurla-, Gr. avurla-*

Kıp*. XIII.yy. Hou 37, 14 ağırla-* "*birilerine hürmet etmek*"

XIV.yy. İd. 16 ağırla- "*birilerine hürmet etmek*"

XV.yy. Ka*v. 17, 8 ağırla- "birilerine hürmet etmek"; Tuh. 3a 10 avurla- "birilerine hürmet etmek"* (Clauson, 1972, s. 94).

asra-

Clauson sözlüğünde ilgili madde yer almamaktadır. Orhon, Uygur ve Karahanlı Türkçesi metinlerinde asra- fiili bulunmaz. Fiil, ilk olarak Harezm Türkçesinde "besleyip büyütmek, bakmak" anlamlarında, Nehcü'l-Ferâdis'te ve Kısasül-Enbiyā'da görülür. Kıpçak Türkçesinde *asra- (I)* "saklamak, gizlemek" (GT), asra- (II) "bakmak, beslemek" (CC), *asra- (III)* "ısırmak, dişlemek" (TZ); Çağatay Türkçesinde *asra- (I)* "korumak, kollamak, saklamak", *asra- (II)* "besleyip büyütmek" (Ünlü, 2012, s. 59) biçimlerinde görülür. Batı Türkçesinde fiil; asra- ve *asar-* "korumak, kollamak" biçimlerinde yer alır (YTS, 2009, s. 27).

bağışla- (2)

Clauson kelimenin, *bağış* kelimesinden türemiş bir fiil olduğunu ve "hediye" anlamına geldiğini dile getirir. Bazı İrani dillerde baẖş kelimesinin de aynı anlamda görüldüğünü (Farsçada da böyledir) söyler. Çağdaş Türk lehçelerinde fiilin, güneydoğu grubu Türk lehçelerinde (baẖşla- / bağışla-) şeklinde görüldüğünü söyleyerek şu tanıkları verir: Shaw 40,44; *bėgişli-* "birine bir şey adamak, vakfetmek" BŞ 64; Jarring 50 bağışla- "affetmek, vermek"

Clauson'un tarihi dönemler için vermiş olduğu tanıklar ise şu şekildedir:

*X*ak. *XI.yy. ol maŋa at bağışladı "bana bir at hediye etti"*

Kaş. *III 335 bağışlar, bağışlam*ak *"ihsan etmek"*

*KB 2053 akı bol bağışla-, "cömert olm*ak*, hediye vermek"*

XIII.yy Tef. 88 bağışla- "ihsan etmek"

*XIV.yy. Muh. el-hibe, "vermek, bağışlam*ak*" Rif. 125 el-hibe "vermek, bağışlam*ak*"*

Çağ. XV.yy. San. 124v. 27. bağışla-, baẖşidān ya'nım 'afw kar*dān wa 'aṭā* kar*dān "affetmek, vermek"*

Xwar. XIV.yy. Kut*b 24, MN 368, bağışla- "vermek, ödüllendirmek".*

Kom. XIV.yy. CCI, Gr. bağışla- "vermek"

Kıp*. XIII.yy. Hou, 44, 7 wahaba mine'l- hibe, bakışla- "vermek"*

XIV.yy. Bul. 86v bağışla- wahaba. Bu kelime kaynağını *İrani dillerden olan baẖşiş kelimesinden alır* **(Clauson, 1972, s. 321).**

XV.yy. Ka*v. 78, 13 wahaba mine'l-hibe, bağışla- "vermek", XIV.yy. Osm. TTSII 9 (ağı:)* **(Clauson, 1972, s. 322)**

ḳol-

Clauson sözcüğün, "bir şeyi istemek" anlamına geldiğini ve fiilin, kolt- fiilinin alternatif kullanımı olabileceğini söyler, bunun için *kol*ġuçı ismine bakmak gerektiğini dile getirip kelimenin, muhtemelen Çağdaş Türk lehçelerinden yalnızca kuzeybatı grubundan Karluk'ta geçtiğini belirterek şu tanıkları verir: L, T, R II 584.

Tarihi dönemler için ise verdiği tanıklar şu şekildedir: *Eski TürkçeVIII.yy. IrkB. 47* ku*t kolmiş, "birinden kolaylı*k *istemek"; Man. suyumuznı yazu*ku*muznı boşunu kolm*ak *kergek erti, "günahlarımızın affı için dua etmemiz gerekliydi(hend.)", Huas. 263-5; 288 kol- "istemek", TT II, 8, 36 krmşuxn koltı "özür dilemek", MIII 22, 3-5 (ii) (ėtıġlig)* (Clauson, 1972, s. 616)

*Uyg. VIII.yy. Man-A. MI 32, 12 tegzinti buşı koltı, "dolanar*ak *sada*ka *istemek"*

Man. TT III 172-3 ku*t kolur biz; MII 10,4;* kı*v kolurbiz (aynı anlamda, 10, 6)*

*Bud. PP 7, 4 aḍın aġılık koltı, "baş*ka *birinden hazine (hediye) istemek"; PP 51, 2; 48-4* ku*t koltı; 64, 5; UI 31,4.*

Ḥak. XI.yy. ol mendin neŋ koldı, "o benden bir şey istedi".

Kaş. *II 25 kolurur, kolm*ak*;* Kaş. *I 224 ümlüg;* Kaş. *I 274, 17.*

KB 4 boldı kolmış ka*m*uġ *"yaşamayı arzulam*ak*"; KB 38 seni koldı rabbdın aḍın kolmadı "o tanrıdan sadece seni istedi baş*ka *bir şey istemedi"; KB 5673, 6212 töşek koldı yattı, "o kendisi için bir yat*ak *istedi ve yattı"; KB 39 (emgek), KB 432 (erej), KB 4421 (alış), vd.*

XIII.yy. At. 312 (eğer para parça parça istenirse kol- ku*llanılır) üç kol kolur "o 3 tane ister" Tef. 212 kol- "bir şeyi istemek"; XIV.yy. Rbġ. RII 585.*

*Çağ. XV.yy. Vel. 342 kol- (-m*ak*) dile- "bir şey istemek (izin ya da evlenmek için* kız *istemek); San. 288v.23 kol- "istemek, rica etmek"; Xwar. XIV.yy Nehc. II, 4; 321,12; 385, 12; Kom. XIV. yy.* (Clauson, 1972, s. 616) *CCI, CCG; Gr.*

Kı*p. XV.yy.* Ka*v. 78,5; 10, 5; 12, 13 sallā, dua etmek, kol…; (al-sallat) bu kelime dua etmek anlamında*ki *(el-du'ā) ile aynı anlama gelir* (Clauson, 1972, s.617).

ḳuç-

Clauson fiile "kucaklamak" anlamını verir ve genellikle cinsel duygular için kullanıldığını söyler. Fiilin, Çağdaş Türk lehçelerinden Özbekçede ḳuç-;

Osmanlıcada *koç-*; Türkmencede *ġuç-* şeklinde görüldüğünü; diğer lehçelerde ise bu anlamın genellikle ḳucak*la-* fiiliyle karşılandığını dile getirerek tarihi dönemler için şu tanıkları verir:

> *VIII.yy. Man. M I 5,5: ölügüg* ḳuç*up* "cesedi kucaklamak".
>
> *VIII.yy Bud.Uyg. U III 64,14 (oġul) ḳuçup "kucaklama (babanın kucaklaması)"*
>
> *X*ak. *XI.yy.* Kaş. *II.5 (*ḳuç*ar,* ḳuç*m*ak*): ol meni ḳuçdı "o beni kucakladı".*
>
> *KB 101 aḍakın ḳuçar "bacaklarına sarılır"; KB 1160 (oğlunu çağırdı ve) tutup* ḳuçt*ı "ya*k*aladı ve onu* kuc*ak*l*adı".*
>
> *KB 1451; 1500-1062,3609 (tanrıya tapınm*ak *ve) anıŋ* kap*ġı* ḳuç *"onun* kap*ısına yapışm*ak*(tapın*ak*)"*
>
> *XIII. At. 222 yazar kol* ḳuç*ar tėg "kollarını,*kucak*lam*ak *istiyormuş gibi açar".*
>
> *XIV. Muh. Mel. 28,13 ʿānaka* ḳuç*-; Rf 112.*
>
> *Çağ. XV.yy. San. 283v, 3.* kuc- "kucak*lam*ak*, birinin kolunu alm*ak*"*
>
> *Xwar. XIII.yy. Ali 30:* ḳuç- *"kucaklamak"*
>
> *XIV.yy. Qutb 142 ḳuç- "kucaklamak"; 136 kavır- "kucaklamak".*
>
> *Kom. XIV yy. CCI, CCG; Gr. 202* ḳuç- "kucak*lam*ak"
>
> Kı*p. XIII. yy. Hou. 42, II* ḳuç- *"kucaklamak"*
>
> *XIV. yy. İd. 69* kuc- *"kucaklamak"; Bul.* kuc- *62r "kucaklamak"*
>
> *XV.* Ka*v.9, 9* kuş- *"kucaklamak"; Tuh. 25b.8* ḳuç- *"kucaklamak"*
>
> *Osm. XIV.yy.* ḳuç- *(ya da koç-?)* "kucak*lam*ak*"; TTS I 473; III 463; IV 528* (Clauson, 1972, s.590)i

ḳuçuş-

Clauson fiilin ḳuç- fiilinden türemiş olduğunu söyler, fiilin "bir diğeriyle kucaklaşmak" anlamına geldiğini açıklayarak şu tanıkları verir:

> Uyg. VIII. yy. Bud. PP 52, 8 (öpüş-)
>
> Xak. XI.yy. Kaş. II 92 *ol meniŋ birle* ḳuç*uşdı* "o benimle kucaklaştı"; Kaş. III 188 ka*vış-*
>
> Çağ. XV.yy. San. 283v.20 ḳuç*uş-* "birinin bir başkasıyla kucaklaşması"
>
> Xwar. XIV.yy. Qutb 142 ḳuç*uş-* "birinin bir başkasıyla kucaklaşması" (Clauson, 1972, s.593)

oḫşa-

Clauson oḫşa-(2) maddesinde fiile "okşamak, sevmek, kucaklamak (birini); sakinleştirmek, yatıştırmak, teselli etmek, rahatlatmak (bir çocuk)" anlamlarını vererek, Çağdaş Türk lehçelerinde fiilin, bazı fonetik değişikliklerle sadece bazı kuzeydoğu grubu Türk lehçelerinde ve güneybatı grubundan sadece Osmanlıcada görüldüğünü dile getirerek tarihi dönemler için şu tanıkları verir:

Xak. XI. Kaş. *I 282 men anı oḫşadım "Ben onu okşadım ve sevdim (bir* ka*dının çocuğunu okşaması)"*

Çağ. XV. yy. San. 66r.7 oḫşa- (2) "kendi konforu için birilerini övmek"

*Kom. XIV.yy. CCG, Gr. 268 uvşa- "okşam*ak"

Kıp*. XIV.yy. İd. 17 okşa- "bir çocuğu s*akinleştirmek ve susturm*ak"*

*Osm.XIV.yy. oḫşa- " beslemek, aziz tutm*ak*, üzerine titremek" ; aynı anlamda TTS I 536; II 721; III 536; IV 602* (Clauson, 1972, s. 97).

oyna-

Clauson fiilin *oyun* isminde türemiş bir fiil olduğunu söyleyerek, fiilin bazen geçişsiz bir fiil; bazen ise "bir oyunu oynamak, müzik enstrümanı çalmak anlamında" nesne alarak kullanıldığını, "aşk" temalı metinlerde ise yönelme durumu eki alarak kullanıldığını dile getirir. Tarihi dönemler için vermiş olduğu tanıklar şu şekildedir:

Uyg. VIII.yy. Bud. U II 26,6 ilinçüle-

Xak. XI.yy. Kaş. *II 226,12 ol meniŋ birle oynadı. "O benimle oynadı" Kaş I, 225, 28 içtin aŋar oynayu, "ben evin içinde onunla zaman geçirdim";* Kaş. *I, 226,2 oynap meni "o benimle zaman geçirdi".*

*KB 79 el*ık *külmiz oynar çeçekler üze "*ka*raca ve dişi geyik veya tavşanın çiçeklerin arasında oynamaları"*

*XIII.yy.Tef. 234 oyna- "oynam*ak*, kendini eğlendirmek"*

*XIV.yy. Mel. 31, 1 oyna-; Rif 31, 5; 115 "şa*ka *yapma"*

*Çağ. XV.yy. San. 91r.3 oyna- "oynam*ak"

*Xwar. XIII.yy. Oġ. 12 oyna- "oynam*ak"

*XIV.yy. Qutb 115 oyna- "oynam*ak"*; MN 125; Nehc. 183, 11 oyna- "oynam*ak"

*Kom. XIV.yy. CCI; Gr. oyna- "oynam*ak"

Kıp. XIII.yy. Hou. 34, 14 oyna- "oynamak"

XIV. yy. İd.26 oyna- "oynamak"

Osm. XIV. yy. oyna- "kumarda bir şey kaybetmek"; TTS III 551; IV 6r6. (Clauson, 1972, s. 275)

ög-

Clauson fiile "övmek" anlamını vererek Çağdaş Türk lehçelerinde fiilin sadece güneybatı grubundan Azerbaycan lehçesinde *öy-* olarak görüldüğünü, Osmanlıcada *ög-* ve kuzeydoğu grubundan Tobol diyalektinde RI 1800 *üy-* "şakımak, ezbèrden okumak" olarak görüldüğünü söyler. Tarihi dönemler için ise verdiği tanıklar şu şekildedir:

VIII.yy. Toy. 2 v 7-8 (ETY II 179) yultuzuġ öpügli er "yıldız gibi övülen adam"

Uyg. VIII.yy. Chr. U I 6, 15 ögmek alkış ötündiler "övülmeyi rica ettiler, istediler (Hend.)

Man. MII 9, 4 taŋ teŋrig ögelim "hadi şafak tanrısını övelim"; TT III 97 sizni öge alkayu "sizin övgünüz (Hend.); TT III 169 öge yükünmiş buyanımız tüşinte "kulluk faziletleri için övülmek".

Bud. TT VIII. II.9; UII 73, 5 (i); Usp. 89, 1 öge yarlıkadı "övmeye tenezzül etti"

Suv. 135, 4-5; 517, 18 ögdüm-alkadım "Ben övdüm" (hend.); Usp. 101, 15-U III 46, 13; TT X 146-7 (yıv-) (Clauson, 1972, s.100).

öp-

Eski Türkçede öp- fiili bulunmaz; fakat bu kökten türemiş olan öpügse- ve öpiş- fiilleri bulunur (Demirci 2016, s. 254, 488). *öp- fiilini biz Karahanlı lehçesinden itibaren görmekteyiz; DLT'de ol meni öpdi "O beni öptü" (DLT I, s. 163). Harezm, Kıpçak, Çağatay ve Batı Türkçesi ve Çağdaş Türk lehçelerinde öp- fiilinin "öpmek" anlamlarında kullanıldığı görülür* (Demirci, 2019, s. 52).

1.1.2. Nehcü'l-Ferādis'te "Sevgi" İfadesi Taşıyan Fiillerin Divanü Lügat'it-Türk'teki Görünümleri

Daha önce *Nehcü'l- Ferādis'te Sevgi İfadesi Taşıyan Türkçe İsimler* başlığıyla yayımladığımız makalede, Recai Cin'in yayımladığı *Kavramlar Dizini (1971)* ve Gönül Erdem Nas ile Musa Salan'ın yayımladığı *Bartın Ağızlarının Tematik Sözlüğü (2019)*'ne ; R. Dankoff - J. Kelly'nin *Mahmūd al-Kāšγarī Compendium of the Turkic Dialects* (1985) başlıklı çalışmasının "temel dizin, konu dizini, şiir dizini" kısımlarına başvurmuş, "sevgi" kavram alanıyla ilgili ayrıntılı bilgi vermiştik (Çubukcu, 2022, s. 232-235).

Bu çalışmada ise, Nehcü'l-Ferādis'te "A-Ö" maddeleri arasındaki "sevgi" ifadesi taşıyan fiillerin kullanım farklılıkları ve benzerliklerini görebilmek açısından, Besim Atalay tarafından yayımlanan Kaşġarlı *Mahmud- Dîvânu Lûġat-it Türk I-II-III-Çeviri, IV- Dizin* (2006) başlıklı çalışmalarından faydalandık.

ağırla-:

Teŋri meni ağırladı -*Tanrı bana kerem kıldı, ikram etti* (Atalay, 2006, DLT I, 53-2, 300-6).

Endık uma ewlikni ağırlar -*Şaşkın konuk ev sahibini ağırlar* (Atalay, 2006, DLT I, 106-1).

Begim özin oġurladı / Yaraġ birip oġurladı/ Uluġ Teŋri ağırladı/ Anın kut kıw türi toġdı

-*Beyim kendini gizledi, bunu silah bilerek vaktini gözledi. Tanrı kerem kıldı. Onun için kutu, devleti yükseldi* (Atalay, 2006, DLT I, 300-8 / 301-1).

bağışla-

Ol maŋa at bağışladı - *O bana at bağışladı* (Atalay, 2006, DLT III, 335-6, 347-5).

kol-

Kolsa kalı oġraban bėrgil takı azukluk / Karġış kılur umalar yunçıġ körüp konukluk

-*Konuk sana uğrayarak, isterse ona azıklık ver, konuklar konuklukta rahatsız olurlarsa ilenirler* (Atalay, 2006, DLT I, 274-17).

Abaŋ kolsam uḍhu barıp/ Tutar erdim süsin tarıp/ Bulun kılıp başı yorıp/ Buluġ barça maŋa yıġdı

-*Eğer isteseydim ardı sıra varıp askerini dağıtarak onu tutardım, tutsak edip başını yarardım, nesi varsa kurtulmak için önüme yığdı* (Atalay, 2006, DLT I, 399-22).

Ol mendin neŋ koldı -*O benden bir şey istedi* (Atalay, 2006, DLT II, 25-14).

oḫşa-

Men anı oḫşadım -*Ben onu okşadım, şakalaştım, oynaştım* (Atalay, 2006, DLT I, 282-22).

Sakak bıçar, sakal oḫşar -*Çene keser, sakal okşar* (Atalay, 2006, DLT I, 282-27 / 283-3 / 283-4).

Sakak oḫşar, sakal bıçar -*Sakalı okşayarak çeneyi keser* (Atalay, 2006, DLT II, 286-22).

Bir neŋ birge oḫşadı -*Bir şey bir şeye benzedi* (Atalay, 2006, DLT I, 283-10).

At oḫşadı -*At uyudu* (Atalay, 2006, DLT I, 283-10).

oyna-

Könlüm aŋar kaynayu/ İçtin aŋar oynayu / Keldi maŋa boynayu/ Oynap meni arġurur

-*Gönlüm ona kaynıyor, içeride onunla oynaşırken. Bana kurularak geldi, oynayarak beni yoruyor* (Atalay, 2006, DLT I, 225-28 / 226-2).

Ol Bėg birle awlaştı oynap -*O evini ortaya koyarak Bey ile oyun oynadı* (Atalay, 2006, DLT I, 240-20).

Oynadım atlaşu / Oynadım altunlaşu

-*Atı öndül koyarak, ortaya koyarak, oyun oynadım* (Atalay, 2006, DLT II, 114-22 / 114-23).

Kögler kamuġ tüzüldi / Iwrık idhiş tizildi / Sensiz özüm özeldi / Kelgil amul oynalım

-*Irlamlar bütün düzüldü. İbrik, kadeh dizildi, sensiz özüm özledi. Gel de yavaş yavaş oynayalım* (Atalay, 2006, DLT III, 131-23).

Tün kün tapun, Teŋrıġe boynamaġıl / Korkup aŋar eymenü oynamaġıl

-*Gece gündüz tapın Tanrıya, boyun çekme, ondan korkup çekinerek oynama* (Atalay, 2006, DLT III, 377-14).

ög-

Ol meni ögdi -*O beni öğdü* (Atalay, 2006, DLT I, 174-4 / 174-5)

Kuḍruk katıġ tügdümiz / Teŋrig öküş ögdümiz / Kemşip atıġ tegdimiz / Aldap yana kaçtımız

-*Kuyruğu sıkı döğdük, Tanrıyı çok öğdük, gem, çekerek atı özengiledik, aldatarak yine kaçtık* (Atalay, 2006, DLT I, 472-11).

öp-

Ol meni öpdi -*O beni öptü* (Atalay, 2006, DLT I, 163-15).

Taşığ ısrumasa öpmiş kerek / *-Taşı ısıramayan öpmeli* (Atalay, 2006, DLT I, 163-18).

Er kızın öpsedi / *-Adam* kızını *öpmek istedi* (Atalay, 2006, DLT I, 280-17).

2. Bulgular

Çalışmada sevgi ifadesi içeren fiillerden "*ağırla-, asra-, b*ağışla-, *ḳol-,* ḳuç-, ḳuç*uş-, oḫşa-, oyna-, ög-, öp-, sar-, sew- /sev-, sew(ü)n-,* sığ*(ı)n-,* sığ*ındur-,* sı*ka-, tile-, ulan-, ul*uğ*la-, umun-, una-, uy-, üḍür-, yalbar-, yanaş-, yapşun-, yara-, yaraş-, yarl*ı*ka-, yawu-, yawun-, yışı-*" fiilleri tespit edilmiştir. Bu çalışmada yalnızca "A-Ö" maddeleri arasında yer alan "sevgi" ifadesi taşıyan fiillere yer verilecektir.

1.AĠIRLA-: Ağırlamak, hürmet etmek, misafir etmek, ululamak, yüceltmek (Ata, 1998, s.7)

Misafir Ağırlamak

7 örnekte görülür.

-...kişilerniŋ emgekini kötürür-sen takı konuklarnı **aġır(12) lar**-sen miskinlerke yāri birür-sen (NF, 8-11)

... insanların sıkıntılarını giderir, konukları ağırlar ve güçsüzlere yardım edersin (Aktan, 2017)

-Cāferni (14) ve takı katındakı yārānlarnı **aġırladı**, ḫil'atlar bėrdi (NF, 79-14)

*Cafer (ra) ile yanında*ki *arkadaşlarını ağırladı, onlara kaytanlar verdi.* (Aktan, 2017)

-Ol kişi bu alġuluġnı (14) éwke kıġürdi takı **aġırladı** takı on miŋ yarmakını sanduktın çıkarıp teslim kıldı (NF,195-14)

O kişi bu alacaklıyı eve götürdü, ağırladı, on bin yarmağını sandıktan çıkardı ve (ona) teslim etti. (Aktan, 2017)

-Ey Medinelig ensāriler, héç taksir (3) kılmadıŋız. Mekkedin kelgen muhācirlarnı **aġırladıŋız** mallarıŋıznıŋ yarusını anlarġa isār (4) kılıp bėrdiŋiz. (NF, 256-3)

Ey Medineli ensār! Mekkeden gelen muhācirleri ağırladınız, hiçbir kusurunuz olmadı. Mallarınızın yarısını onlara borç verdiniz (Aktan, 2017).

-Peyġāmbar ‘as Medine ḫalkıŋa aydı kim: Mekkedin kelgenlerni **aġırlaŋ**, yerini yurtını koyup biziŋ (3) ṣoḫbatımızda bolmak üçün ġaribluknı iḫtiyār kılıp keldiler (NF, 27-2).

Hz.Peygamber Medine ḫalkına, Mekke'den gelenleri ağırlayın! Yerlerini, yurtlarını bırakıp bizim sohbetimizde bulunmak için garipliği, çileyi seçip geldiler (Aktan, 2017).

-Yaʿkūb peyġambar aleyhi (10)’s-selām Yūsufnı uzatu çıktı takı oġlanlarıŋa üküş vasiyyatlar kıldı kim: Yūsufnıŋ anası yok turur (11) köŋli bezmān turur. Zinhār munı yaḫşı **aġırlaŋ**, tép aydı erse, anlar takı kabul kıldılar (NF, 354-11).

Yakup Peygamber Yūsuf'u uğurladı ve oğullarına sıkı sıkı öğütler verdi. Yūsuf'un annesi yoktur, o yüzden gönlü nazıktır. Aman ha! Buna iyi davranın! diye tembih etti, onlar da dinlediler (Aktan, 2017).

-Ey ḫatun, bu konuk kim bizke kelip turur, bu aziz (14) konuk turur, Peyġambar ‘as’nuŋ ‘emmisiniŋ oġlı turur. Bu ėwdeki ḳoynı boġuzlasak takı bu ‘aziz konuknı **aġırlas**ak bolġay-mu? tédi... (NF, 253-5)

*Hanım! Bize gelen bu konuk, saygıdeğer bir konuktur. Hz. Peygamber'in (sav) amcasının oğludur. Evdeki koyunu boğazlasak ve bu değerli konuğu ağırlas*ak *olmaz mı? dedi.*

Hürmet Göstermek

24 örnekte görülür.

-Abū Cāfer Abū Hanifeni (2) **aġırladı**(NF, 187-2)

Ebu Cafer Ebu Hanife'yi ağırladı. (Aktan, 2017)

-... bardılar salām kıldılar erse, Mu’āviya takı cevāb aydı takı ėkegüni **aġır (6)-ladı** takı ‘öẕrler kıldı. (NF, 258-5)

Kalkıp gittiler, selam verdiler, Muaviye de selamı aldı, her ikisine de saygı gösterdi ve onlardan özür diledi. (Aktan, 2017)

-Bu karvānlar ol taġ tüpinde kondılar erse, zāhid savma’asındın tüşti takı munlar (8) katıŋa keldi munlar takı anı **aġırladılar.** (NF, 15-8)

Bunların kervanı o dağın dibinde konaklayınca zahit manastırdan çıktı ve inip bunların yanına geldi.Ona saygı gösterdiler. (Aktan, 2017)

-Huzeyfe raẕhu (2) Kūfe eliŋe kirdi Peyambardın song Kūfe ḫalkı cümlesi Huzeyfeni **aġırladılar** peyġāmbar 'as' ka sohbat kıldı tėp. (NF, 31-2)

Bir gün Hz. Huzeyfe (ra) Ku*fe'ye girdi.* Ku*fe halkı, Hz. Peygamber (sav) ile sohbet etti diye Huzeyfe'ye çok say*ġı *gösterdi* (Aktan, 2017).

-Yana ḫalifa kişi (10) ıda bėrdi kim: Sözümni kAbūl kılur mu-sen? Eger sözümni kAbūl kılsaŋ, seni **aġırlaġaymen**, ḥürmet ve ʿizzet (11) kılıp katımda ḫāṣlardın kılġaysen. (NF, 196-10)

Halife, "Sözümü ka*bul ediyor musun?" Eğer sözümü* ka*bul edersen say*gı *gösterir, seni yanımda büyük kişilerden biri yaparım* (Aktan, 2017).

-Āriflardın (5) bazısı aytur: Rebbü'l- ʿizzeni tüşümde kördüm; cihetsiz takı mekānsız takı keyfetsiz maŋa aytur kimi Süleymān (6) Taymini **aġırlaġaymen.** (NF, 318-16)

Ariflerden birisi şöyle der: Yüce Allah'ı (cc) düşümde gördüm. Yerden, yönden ve herhangi bir durumdan uzak bir şekilde bana Süleyman Taymi'yi bir yıl boyunca yatsı namazının abdesti ile sabah namazı kıldığı için yücelteceğim (Aktan, 2017).

-Ya Saʿid emdi hėç korkmaġıl. Bu aḥvālnı (10) ḫalifaġa aytur bolsak, sizni **aġırlaġay** takı iʿtikādı kavi bolġay, tėdi (ler) erse (NF, 344-10).

"Ey Said! Şimdi sen hiç korkma! Bu durumu halifeye söylersek o size saygı *gösterecek ve inancı da sağlamlaşac*ak*tır" dediler* (Aktan, 2017).

-Ḥak teālā meni, iʿzāz ve ikram kıldı takı mal ve niʿmet bėrdi, dünyāda neteg kim aġırladı āḫiratta takı andaġ **aġırlaġay** (NF, 426-2)

*Cenabıh*ak *beni yüceltti, mal ve nimet verdi, dünyada yücelttiği gibi ahirette de yüceltir.* (Aktan, 2017)

-Ey ḫalifa, (6) eḍgü kullarġa eḍgülük kılġıl, **aġırlaġıl** takı yaman kişilerke öz yamanlıkları kifāyat turur, tėp aydı. (NF, 421-6)

"Ey Halife! İyi insanlara iyilik yap, değer ver! Kötülerin kötülükleri kendilerine yeter" dedi (Aktan, 2017).

-ḫalifa aydı: Ḥak anıŋ birle ermiş (11) anıŋ sözi rāst ermiş, öŋinlerniŋ sözi bātıl ermiş. Zinhār ol imāmnı **aġırlaŋ** takı ḥürmet kılıŋ (NF, 226-10)

*Halife, "Yüce Allah (cc) onunla birlikteymiş, onun sözü doğru, baş*kalarınınki *yanlışmış. Kesinlikle imama değer verin, saygı gösterin.* (Aktan, 2017)

-takı maksudları Ḥaknıŋ rıżāsı ermez, takı ġarażları ol turur kim ḫalāyıklar bizlerke zāhid tėp **aġırlasunlar** (14) ḫıdmat kılsunlar tėp (NF, 67-13)

*Bunların amaçları da Hakk'ın hoşnutluğu değil, olmayan ibadetleri ile yapmadıkları iyilikleri yaptık diye yalan söyleyerek kendileri için dini bütün biri dedirtiğ insanların saygı göstermelerini ve hizmet etmelerini sağlam*aktır (Aktan, 2017).

-Senin iʿtikādıŋda hėç rıżamnı ṭalab kılmak yok erdi. Seniŋ iʿtikādıŋ ol erdi kim ḫalāyık meni ālim tėp (5) **aġırlasunlar**, maŋa ḥurmet ʿizzet kılsunlar tėp (NF, 407-5).

Senin düşüncende hiç benim rızamı istemek yoktu. Senin düşüncen; halk, ālim diyerek sana saygı göstersin, seni yüceltsin, sözün herkes üzerinde geçerli olsun, şeklinde idi (Aktan, 2017).

-Eger menim ehl-i beytimni dost tutsaŋız, (2) **aġırlasaŋız**, hėç azmaġaysiz. Kim kim anlanrı dost tutsa, meni dost tutmış bolġay (NF, 169-2)

Eğer benim ehlibeytimi dost tutar, saygı gösterirseniz hiç sapıtmayacaksınız. Kim onları dost edinirse beni dost edinmiş olacaktır. (Aktan, 2017)

-Ḥak tvt bu kimseniŋ kırk yılkı makbul ṭāʿātlarnı ḫalʿat kılġay (16) ol ḫamr içgenni **aġırlaġanı** üçün, tėp aydı. (NF, 362-16)

Hangi müʿmin ve Allah'ı (cc) bilen bir kimse içki içene selam verse ya da onunla el ele tutuşup kucak*laşsa içki içene değer verdiği için Cenabıhak bu kimsenin* kırk *yıllık geçerli ibadetlerini iptal eder.* (Aktan, 2017)

-Peyġāmbar bizlerni (12) **aġırlar** erdi, hürmet kılur erdi takı sen bizlerni **aġırlamadıŋ** (NF, 110-12)

*- (Mekkenin önde gelenleri) "Hz. Peygamber (sav) bizlere değer verirdi, oysa siz bize değer vermediniz". dediler (*Aktan, 2017).

-Eger munlar (15) islam keltürmeseler, islām keltürgenlerke zaḥmat ve meşakkat kılmasalar tėp sizlerni **aġırlar** erdi. (NF, 110-15)

*Bunlar Müslüman olmazlarsa, Müslüman olanlara acı vermesinler, zorluk çık*a*rmasınlar diye size değer verirdi* (Aktan, 2017).

-İbni Hübeyre Abū Hanifeni **aġırlar** (9) erdi, hemişe ziyarātka kelür erdi (NF, 186-8).

İbn-i Hübeyre, Ebu Hanife'ye saygı gösterir, sürekli onu ziyaret ederdi (Aktan, 2017).

-Vakt (8) içinde bir pādişāh bar erdi. Bu kulları arasında bir kulıŋa iŋen maḥabbatı ġālib erdi takı anı üküş **aġırlayur** (9) erdi (NF, 429-8).

Bir zamanlar bir padişah vardı. Hizmetçiler arasında birine ilgisi fazlaydı, ona çok değer verir ve huzurunda onu kendine hep yakın tutardı (Aktan, 2017).

-Ol abidke hėç künnüng hararatı tegmez erdi. Barça halayık ol abidni **aġırlar** erdiler (NF, 372-11).

*O çok ibadet eden kişi nereye gitse, Cenabıh*ak*'ın emriyle üzerinde bir bulut yürür, güneşin sıcaklığı onu hiç etkilemez, herkes saygı gösterirdi* (Aktan, 2017).

-Kim kim ayalım Fatımanı öwkeke keldürse, meni öwkeke keldürmiş teg bolġay, (3) tėdi erse, cümle hatunlar Fatımanı **aġırlayur** erdiler (NF, 158-3).

Kim kızım Fatıma'yı kızdırırsa *beni kızdırmış olac*aktır*! buyurunca bütün hanımlar Fatıma'ya saygı gösterirlerdi* (Aktan, 2017).

-Ḥak teʿālā maŋa (5) aydı: Sen bizim aziz kulumuzġa hürmet kıldıŋ, **aġırladıŋ** erse, biz takı saŋa rahmat kılduk, tėdi (NF, 222-5).

Yüce Allah (cc) bana, "Sen bizim sevgili kulumuza saygı gösterdin, biz de seni bağışladık" buyurdu (Aktan, 2017).

-Peyġāmbar bizlerni (12) **aġırlar** erdi, hürmet kılur erdi takı sen bizlerni aġırlamadıŋ tėdiler erse (NF, 110-12).

*Hz.Peygamber (sav) bile bizlere değer verirdi, oysa siz bize değer vermediniz dediler. Hz. Ömer şöyle konuştu: O zamanlar İslam dini zayıftı. Hz. Peygamber (sav), bunlar imana gelip İslam'a girerler de acaba bunlara b*akıp başka *insanlar da İslam'a girer mi? düşüncesinde olduğu için size değer verdi* (Aktan, 2017).

-Taŋrı teʿālā Yūsuf peyġāmbarka vahy ıda bėrdi takı aydı: Ya Yūsuf, sen Mısır pādşāhı boldum tėp (10) ataŋ Yakubnı **aġırlamadıŋ**, ol kirmişde örü kopup aŋar ikram kılmadıŋ (NF, 287-10).

Yüce Allah (cc) Yūsuf Peygamber'e vahy gönderdi ve "Ey Yūsuf! Mısır padişahı oldum" diye sen atana saygı göstermedin, içeri girdiğinde ayağa kalkıp ona ikramda bulunmadın (Aktan, 2017).

-Eger bu Muḥammed dini hak (10) bolmasa erdi, anıŋ ayalı derviş erken, hėç neersesi yok erken, öz çadırını tutuġ koyup takı bir dervişni (11) **ağırlamaġay** erdi (NF, 163-11).

Eğer Muhammed'in dini hak olmasaydı, onun kızı *yoksul olup hiçbir şeyi yok iken, kendi çadırını rehin bır*akıp *o yoksulla ilgilenmezdi. (Aktan, 2017)*

Değerli Kılmak

4 örnekte görülür.

-Peyġāmbar 'as nı Ḥak teʿālā **ağırladı** (NF, 60-11)

Cenabıhak Hz. Peygamber'e (sav) çok değer verdi (Aktan, 2017)

-Andın soŋ Ḥak teālā tevbelerini kabul kıldı takı burunkı teg **ağırladı** takı üḍürdi (NF, 282-11

*Bundan sonra Cenabıh*ak *onların tövbelerini kabul etti, önceki gibi bağışta bulundu ve seçkinlerden eyledi.* (Aktan, 2017)

-Ḥak teālā meni izāz ve ikrām kıldı takı mal ve nimet bėrdi, dünyada neteg kim aġırladı ahiratta takı andaġ **ağırlaġay** (NF, 426-2)

Cenabıhakk beni yüceltti, mal ve nimet verdi, dünyada yücelttiği gibi ahirette de yüceltir. (Aktan, 2017)

-Ey azizler, ne kavmlar turur-siz? Takı dünyada ne amal birle meşġul erdıŋiz kim Ḥak teʿālā (15) sizlerni **ağırlap** yüzüngizni münevver kılmış? (NF, 241-15)

*Ey saygıdeğer kişiler! Siz hangi kavimdensiniz ve dünyada hangi ameli işlediniz ki Cenabıh*ak *sizleri yüceltip yüzünüzü böyle aydınlatmış?* (Aktan, 2017)

2. ASRA-: Bakmak, besleyip büyütmek, himaye etmek (Ata, 1998, s.23)

Çocuk Büyütmek

4 örnekte görülür.

-Ya Resūlallāhi, ol vaktın menim malımnı bu oğlumdın dariġ tutma- (4)-dım, bu oğlumka terbiyet kıldım. Mahabbat ve şefakat (5) birle **asradım** (NF,286-5)

Ey Allah resulü! O zaman ben bundan malımı kıskanmadım, maddi gücümü esirgemedim, oğlumun bakımına harcadım, sevgi ve şefkatle besleyip büyüttüm (Aktan, 2017).

-Kızım Fātıma erkek oglan tuġurġay takı (12) ol oğlannı **asraġay-sen**, etekınde ulalġay, tėdi erse, korkunçum ketti takı (13) sewündüm. (NF, 178-12)

*Kızım Fatıma erkek bir çoc*uk *doğurac*ak, *o çocuğu sen besleyeceksin ve o senin eteğinde büyüyecek* (Aktan, 2017).

-Hatunum Zeliha takı manja aytıp (6) turur erdi kim: Bir yahşı oğlan bolsa, satġın alġıl, tėp oġul tėp **asraġalın**, tėp aymış erdi (NF, 359-6).

Hanımım Zeliha "Bir güzel çocuk varsa satın al da oğul deyip onu büyütelim" demişti. (Aktan, 2017)

-Fatıma rażhu Hüseyinni tuġurdı takı manja bėrdiler emzür-(14)-mekke takı **asramakka.** (NF, 178-14)

Hz. Fatıma, Hüseyin'i doğurdu, emzirmek ve bakmak için bana verdiler (Aktan, 2017).

Lanetli Kişiyi Bir Süre Yaşatmak, Öldürmemek

1 örnekte görülür.

-Emirü'l-muʿminin (2) Ali rażhu aydı: Munı **asran** manja Ḥak teʿālā sıhhat bėrse, men bilgey-men, tilesem afv kılġay-men (3) tilesem, kıas kılġay-men, tėdi ve eger yüz ġamdın ölür bolsam, meni bir urdı, siz takı munja kılıç (4) birle bir urġay-siz, tėdi erse, **asradılar** (NF, 154-2).

Hz. Ali, "Bunu tutup koruyun. Cenabıhak bana sağlık verirse istersem affedeceğim, istersem kısas yapacağım, onu ben bileceğim. Eğer bu yaradan ölürsem, bana bir kez vurduğu için siz de buna bir kez vurun" dedi, lanetli kişiyi alıkoydular (Aktan, 2017).

3. BAGIŞLA-: Bağışlamak**, affetmek; bağışta, ihsanda bulunm**ak **(Ata, 1998, s.41)**

Tanrının Sevap Yazması

2 örnekte görülür.

- ... ol hemişe muḫācirlarnı maḥrum kaytarmaz erdi, men takı anıŋ ādatınça ol (7) fakirġa bir durust kızıl altun bėrdim, anıŋ sevābını takı Abū Bekrke **bağışladım**, tėdi (NF, 101-7).

O, muhācirleri hiçbir zaman eli boş çevirmezdi. Ben de onun adetine göre o fakire kırmızı bir altın verdim, sevabını da Ebu Bekir'e bağışladım. (Aktan, 2017)

-Abū Bekr yerinde namaz kılġıl, takı ol cemaʿat birle namaz kılġıl, savābını Abū Bekrke **bağışlaġıl** (NF, 101-4).

Ebu Bekir'in yerinde cemaatle birlikte namaz kıl, sevabını Ebu Bekir'e bağışla (Aktan, 2017).

Namaz Bağışlamak

5 örnekte görülür.

-Ḥak teʿālā maŋa on namazını **bağışladı,** kırk namaz birle keldim tėdim (NF, 58-17)

"Cenabıhak bana on namazı bağışladı, kırk namazla geldim" dedim. (Aktan, 2017)

-Ḥak teʿālāka zārilık kılıp derḫost kıldım erse, Ḥak teʿālā kerem ve lutf kıldı takı on namaz **bağışladı.** (NF, 59-2)

"Cenabıhak cömerttir, olur ya, belki bağışlar" deyince tekrar Cenabıhak'ka sızlanıp rica ettim. Cenabıhak iyilik edip ikramda bulundu ve on namazı bağışladı (Aktan, 2017).

-Ḥak teʿālā maŋa lutf ve kerem kıldı takı on (4) namaz **bağışladı** (NF, 59-4)**.**

Cenabıhak bana iyilık ve cömertlik etti, on namazı bağışladı (Aktan, 2017).

-Ḥak teʿālā (6) ḥazratından derḫost kıldım erse, on namazını **bağışladı.** (NF, 59-6)

Cenabıhakk'a yalvardım, on namazı daha bağışladı (Aktan, 2017).

-Ḥak teʿālā yana kerem kıldı, on namazını **bağışladı** (NF, 59-7).

Cenabıhak yine cömertlik etti ve on namazı bağışladı (Aktan, 2017).

Hac Bağışlamak

2 örnekte görülür.

-Ya Rebbi, eger menim ḥeccimni kabul kıldıŋ, erse (2) anıŋ savābını men ol kecci makbul bolmaġanlarġa **bağışladım**, tėp munācat kıldım (NF, 272-2).

Ya Rabbi! Eğer benim haccımı kabul *kıldıysan onun sevabını haccı* kabul *edilmeyenlere bağışladım" dedim* (Aktan, 2017).

-Bu yıl kimlerniŋ kim ḥeclerini kabul kılmadım erse, cümlesini (5) ol ḥecci kabul bolġanlarġa **bağışladım** (NF, 272-5)**.**

Bu yıl haclarını kabul *etmediğim kişilerin haclarını,* kabul *edilenlere bağışladım* (Aktan, 2017).

Maddi Bağış

4 örnekte görülür.

-Ya Abū Abdullah (17) ol kapuġdakı atlarnı takı ol Mısri derāzġuşlarnı cümlesini saŋa **bağışladım** (NF, 208-17)**.**

Ey Ebu Abdullah! Kapıdaki o Arap atları ve Mısır eşeklerinin hepsini sana bağışladım, benden size hediye olsun (Aktan, 2017).

-Ey aziz, cümle malımnı saŋa sada (11) kıldım erdi, uş tonlarımnı alġıl takı barġıl, ewümde cümle malımnı alġıl, sahrādakı ne kim yılkı kara bar, (12) cümlesini saŋa **bağışladım** (NF, 212-12).

"Ey dost! Bütün malımı sana bağışladım, şu giysilerimi al ve git, evimdeki bütün malımı al, arazide bulunan hayvanımın hepsini Allah (cc) rızası için sana bağışladım" dedi (Aktan, 2017).

-Bu baġnı (17) bu kullar birle sizke **bağışladım**. Kerek kim kabul kılsaŋız, sufraġa meded bolsa, tėdi erse, Şeyh takı kabul kıldı (NF, 246-17).

"Bu bahçeyi ve hizmetçileri size bağışladım. Kabul etseniz ve çorbaya bir tuz olsalar" dedi, şeyh de kabul etti (Aktan, 2017).

- Ol kimerse aydı: Yā Ahmed, menim üküş tonlarım bar. Bir tonnı (14) saŋa **bağışlayayın**. Kedġıl takı barġıl, tédi erse, kabul kılmadı. (NF, 222-14)

O kimse, "Benim çok elbisem var, birini sana vereyim; giy, benimle gel." dedi fakat (o) kabul etmedi (Aktan, 2017).

Kuvvet ve Güzellik Bağışlamak

1 örnekte görülür.

-Ya Ayyūb, ediŋ celle celāluhu saŋa salām bėrdi(11) takı bişārat bolsun kim burunkı kuvvatıŋdın yaḫşırak kuvvat **bağışladı** (NF, 333-11).

Ya Eyüp! Yüce Rabbin sana selam gönderdi. Sana müjdeler olsun çünkü vücuduna önceki kuvvetinden daha çok kuvvet, önceki güzelliğinden daha çok güzellik bağışladı. (Aktan, 2017)

Mektup Vermek

3 örnekte görülür.

-Bu bitıġni maŋa **bağışlaġıl**, (15) ol ḫalifanıŋ atası maŋa bolsun, tėdi erse, bu derviş takı ol bitigni aŋar **bağışladı** (NF, 421-15)**.**

(Hasetçi kişi) "Mektubu bana versen de halifenin iyiliği bana olsa! deyince derviş de mektubu verdi. (Aktan, 2017)

-Bu bitigni maŋa (14) ḫalifa bėrdi. Fulān āmilka eletür-men, bahşiş bitigi turur, tėdi erse, ol aydı kim: Bu bitigni maŋa **bağışladı** (NF, 421-14)**.**

"Bu mektubu bana halife verdi. Falan valiye götürüyorum, hediye mektubuymuş" diye cevap verdi. (Aktan, 2017)

-Meni (4) barurda bir kimerse maŋa karşu keldi takı ol ata bitigni mendin derḫost kıldı erse, men takı aŋar **bağışladım** (NF, 422-4).

Giderken bir kimse geldi ve o hediye mektubunu benden rica etti, ben de mektubu ona bağışladım. (Aktan, 2017)

Affetmek

2 örnekte görülür.

-Sen keçürgil takı afv kılġıl Peyġāmbar ‘as’ka suḫbat kılġanı üçün tėdi erse, ol takı (11) afv kıldı, **bağışladı.** (NF, 129-11)

“Hz. Peygamber’in (sav) sohbetinde bulunduğu için sen bağışla” dedi, o da affetti. (Aktan, 2017)

-Ḥak tvt bu altı yüz mıŋ (14) kişini ol altı kişike **bağışladı** takı cümlesini yarlıkadı, tėdi (NF, 271-14).

“Cenabıhak bu altı yüz bin kişiyi altı kişiye bağışladı ve hepsini affetti” dedi. (Aktan, 2017)

4. KOL-: İstemek, dilemek, rica etmek, affedilmeyi dilemek (Ata, 1998, s.253)

Özür Dilemek

2 örnekte görülür.

-Kulum sizlerke yaman iş kıldı, sizler keçrüng! tėp üküş özürler **ḳoldı.** (NF, 97-14)

“Benim kölem size kötü davrandı, bağışlayın!” diyerek putlardan özür diledi. (Aktan, 2017)

-Bizler bilmedük kim bu kadar sözlemek haram turur, tėp. Tevbe kılduk, tėdiler takı bu Selmandın özür **ḳoldı- (13)- lar.** (NF, 385-12)

“Biz bu kadar konuşmanın haram olduğunu bilmiyorduk, tövbe ettik dediler ve Selman’dan özür dilediler” (Aktan, 2017)

Günahların Affını İstemek

6 örnekte görülür.

-...üküş yazuklarımnı Rebbümdin **ḳolġay-mu-men**? (NF, 176-7)

*...epey birikmiş günahımın bağışlanmasını, Rabb’imden yalvarar*ak *isteyebilir miyim?* (Aktan, 2017)

-Ey hatun, barġıl takı yazukungnı Ḥak teʿālādın **kolġıl** takı tevbe kılġıl, tėdi. (NF, 348-16)

"Ey kadın!" Git ve Cenabıhak'tan günahının bağışlanmasını iste, tövbe et "dedi. (Aktan, 2017)

-...ėmdi tevbe (7) kılduk kerek kim Taŋrı teʿālādın bizlerni **kolsung**, tėdi (ler). (NF, 367-7)

... şimdi tövbe ettik. Yüce Allah (cc) bizleri bağışlasın" deyip (ondan ricada bulundular) (Aktan, 2017)

- ...munlarnı Hal teʿālādın **koldı** erse, Ḥak teʿālā İdris peyġāmbarka (8) vahy kıldı kim: Bularġa iḫtiyar bolsun... (NF, 367-7)

*...İdris Peygamber Harut ve Marut'un bağışlanmalarını niyaz edince Cenabıh*ak *şöyle vahiy gönderdi: "Bunlar birini seçsinler…" (Aktan, 2017)*

-...üküş yazuklarını Ḥak teʿālādın yarlıkatu (11) **kolsalar**, bolġay kim anlar duası bėrekatında Ḥak teʿālā anı tamuġdın halas kılsa (NF, 444-11)

... (Bu kitabı okuyanlardan, kitabı yazan günahkâr ve zalime bakıp yardım etmeleri ve) onun pek çok günahının bağışlanmasını Cenabıhak'tan istemeleri beklenir. (Aktan, 2017)

-...kerem kılıp (12) meni tamuġdın saklaġıl, azab ve ukubat kılmaġıl, tėp zar ve zar yıġlayu Ḥak teʿālādın **kolar** erdi. (NF, 321-12)

... "Merhamet et, beni cehennem ateşinden, azaptan ve cezadan koru" diyerek Tanrı'ya dua ederdi. (Aktan, 2017)

İman İstemek

1 örnekte görülür.

-Men aydım: Ya Resulallah, bizke nusrat bėrmez-mü-sen, bizke Taŋrıdın eman **kolmaz (5) mu sen?** (NF, 11-4)

"Ey Allah resulü! Bize yardım etmez misiniz, Allah'tan (cc) bize huzur, güven dilemez misiniz? (Aktan, 2017)

5. ḲUÇ-: Kucaklamak (Ata, 1998, s. 265)

Meleklerin Müʿminleri Kucaklaması

1 örnekte görülür.

-...ferişteler (7) kelürler takı ol muʿminke ziyarat kılurlar takı ol muʿminni **ḳuçarlar.** (NF, 268-7)

..... melekler gelip o müʿmini ziyaret ederler ve kucaklarlar (Aktan, 2017).

Şeytanın Müʿmini Kucaklaması

1 örnekte görülür.

...mu'min (9) kaçan kim tok karın birle ibādat ve ṭāʿāt kılsa, ferişteler andın kaçarlar, şeytanlar ol kulġa ziyarat kılurlar (10) takı **ḳuçarlar** (NF, 268-10).

Bir müʿmin eğer tok karınla ibadet etse melekler ondan kaçarlar, şeytanlar onu ziyaret eder ve kucaklarlar. (Aktan, 2017)

Peygamberin Müʿminlere Sarılması

1 örnekte görülür.

-Peyġāmbar 'as'ka karşu keldiler. Peyġāmbar 'as takı ekkisini **ḳuçtı** erse, anlar takı yıġlayu başladılar. (NF, 172-17)

Peygambere doğru geldiler. Hz. Peygamber ikisini birden kucaklayınca ağlamaya başladılar. (Aktan, 2017)

Peygamber Torunlarının Birbirini Kucaklaması

1 örnekte görülür.

-Peyġāmbar 'as bardı; bakar, ekegü biri (16) birini **ḳuçmışlar** takı yaturlar. (NF, 172-16)

Hz. Peygamber gitti, ikisinin birbirine sarılıp yatmakta olduklarını gördü. (Aktan, 2017)

Hz. Fatıma'nın Çocuklarını Kucaklaması

1 örnekte görülür.

-Anlar (nıŋ) tegme birini **ḳuçtı** takı öpti takı (16) anlar katındın hasta ve bezman bolup çıktı takı kayıttı (NF, 166-15).

Her ikisini de öptü, kucakladı ve onlarla birlikte iken rahatsızlandı, kederlenip çıktı. (Aktan, 2017)

Hz. Yūsuf'un, Annesi Rahil'in Kabrine Sarılması

1 örnekte görülür.

-Karvan barurda anası Rahilning ziyaratını kördi erse, (13) özini tewedin bıraktı takı anası ziyaratnı **ḳuçup** yıglayu başladı (NF, 358-13).

Kervan giderken annesi Rahil'in mezarını görünce kendisini deveden aşağı attı ve annesinin mezarını kucaklayıp ağlamaya başladı (Aktan, 2017).

6. ḲUÇUŞ-: Kucaklaşmak (Ata, 1998, s. 265)

İçki İçenle Kucaklaşma

1 örnekte görülür.

-Kayu muʿmin ve muvahhid hamr içgenge salam bėrse ya takı anıŋ birle musafihat kılsa, yani el tutuşsa, anıŋ birle (15) muʿanika kılsa, yani **ḳuçussa**, Ḥak tvt bu kimersenıŋ kırk yılkı makbul ṭāʿātlarını habt kılġay (NF, 362-15).

"Hangi müʿmin ve Allah'ı (cc) bir bilen kimse içki içene selam verse ya da onunla el ele tutuşup kucaklaşsa içki içene değer verdiği için Cenabıhak bu kimsenin kırk yıllık geçerli ibadetlerini iptal eder (Aktan, 2017).

İki Kardeşin Kucaklaşması

1 örnekte görülür.

-Ekki karındaşı biri birini **ḳuçuşup** yıġlaştı-(16)-lar (NF, 167-15).

İki kardeş kuccaklaşıp ağlaştılar (Aktan, 2017).

7. OHŞA-: (1) Benzemek (2) Okşamak (Ata, 1998, s. 320)

Çocuğu Okşamak

3 örnekte görülür.

-Ya Ummu'l- Fazl, Hüseyinni maŋa bėrgil, tėdi erse, men takı bėrdim. Aldı takı ileginde olturġuzdı (16) takı **oḫşayu** başladı (NF, 178-16).

"Ey Ümmü Fadıl! Hüseyin'i bana ver buyurunca ben de verdim. Aldı ve önüne oturtup okşamaya başladı (Aktan, 2017).

-Bu oglannı kim **oḫşayu** başladım erdi derhal Cebreil 'as nazil boldı (NF, 179-1).

Çocuğu okşamaya başladığım zaman hemen Cebrail (as) indi. (Aktan, 2017)

-Ya Resulallahi, hali bu oglannı açuk yüz bile **oẖşayur** erdıŋiz, emdi ne boldı? (NF, 178-7)

"Ey Allah resulü! Çocuğu az önce güler yüzle okşuyordunuz, şimdi ne oldu da ağlıyorsunuz? (Aktan, 2017)

8. OYNA-: Oynamak, cilveleşmek (Ata, 1998, s. 334)

Hayvanla Oynamak

3 örnekte görülür.

-Bizler Yezidke mü bey'et bėrelıŋ kim Yezid hamr içer takı beçinler (11) birle, itler birle **oynar**, fasık turur (NF, 183-11).

*Biz Yezid'e mi tabi olalım? İçki içiyor, köpeklerle maymunlarla oynuyor, günah*kâr *biridir o* (Aktan, 2017).

-Kayu kimerse kim bir çıpçuknı **oynayu** boġuzlasa yemek üçün (6) takı yemese, kıyamat kün bolsa avs, ol çıpçuknı Ḥak tvt tirgüzgey (NF, 185-5)**.**

*"Kim bir serçeyi yemek için öldürmeyip oynaya*rak *boğazını koparırsa Cenabıh*ak kı*yamet günü diriltecek ve o serçeye dil verecek* (Aktan, 2017).

-Cümle halayık kadġurdılar, peyġāmbarzada Hüseyin rażhu bar erken, anıŋ teg hamr içgüçi, itler (16) birle, beçinler birle **oynaġuçı** neteg ḫalifa bolġay. (NF, 183-16)

Herkes, Peygamber torunu Hüseyin var iken onun gibi içki içen, köpeklerle oynayan biri nasıl halife olur, diyerek üzüldü (Aktan, 2017).

Oyalanma, Eğlenme İçin Bir Şeyle Oynama

3 örnekte görülür.

-Suwlar bar, çimgenler (354) (1) çiçekler bar. Anda **oynar-biz**, ok atar-biz. (NF, 354-1)

Sular, çimenler ve çiçekler var, orada ok atıp oynuyoruz. (Aktan, 2017)

-Ol kün kim Yūsuf peyġāmbar 'as (9) karındaşları hasad kılıp atalarıdın sıltaġ birle sahraka çıkıp **oynaġalıŋ** Yūsufnıŋ (10) köngli açılsun (NF, 112-9)

O gün "Yūsuf Peygamber'in kardeşleri kıskançlık *ederek bahaneyle araziye* çıkıp *oynayalım, Yūsuf'un gönlü açılsın" diye babalarından izin alıp şehir dışına* çıktılar (Aktan, 2017).

-...vaʿz ve nasihat kılur takı ustadka bėrür, ilm ve hırad ögretür (5) hėç oramda farig yörimekke takı **oynamakka** kodmaz (NF, 426-5).

*... ona öğütler verir ve hocaya gönderir, ilim ve h*ıkmet *öğretir, s*okak*ta hiç başıboş gezmeye ve oynamaya bırakmaz (Aktan, 2017).*

Sakalla Oynama

1 örnekte görülür.

-Bir kimerse namaz içinde mehasini (12) birle **oynayur** erken Peyġāmbar ʿas anı kördi. (NF, 247-12)

*Hz. Peygamber (sav) bir kişiyi s*akalıyla *oynarken gördü* (Aktan, 2017).

Çocukların Birbiriyle Oynaması

1 örnekte görülür.

-Ol zaifa takı bu nareside yetimlerke (2) ol bulamakdın bėrdi, anlar takı yediler, toydılar, biri biri birle **oynayu** küle başladılar (NF, 108-2).

... ka*dın küçük yetimlere o bulamaçtan verdi; onlar da yiyip doydular, birbirleriyle gülüp oynamaya başladılar* (Aktan, 2017).

Kadın ile Cilveleşmek

1 örnekte görülür.

-Kuma birle hatun katında **oynamak** hatunnı horlamak bolur, andaġ kılmak kerekmez. (NF, 192-14)

*Hanımın yanında kuma ile oynaşm*ak *öteki hanımı aşağılam*ak*, onu küçük düşürmek sayılır, böyle yapılmamalıdır* (Aktan, 2017).

9. ÖG-: (1) Övmek, medhetmek (2) Öğütmek (Ata, 1998, s. 335)

Tanrıyı Övmek

1 örnekte görülür.

-Ey Necaşi melik aġah bolġıl kim men ol bir ü bar Taŋrını **öger-men** kim andın öngin Taŋrı yok. (NF, 78-15)

Ey hükümdar Necaşi! Bil ki övmüş olduğum, var ve bir olan Allah'tan (cc) başka bir Tanrı yoktur (Aktan, 2017).

Tanrının Ahireti Övmesi

1 örnekte görülür.

-Ḥak teʿālāka (4) üküş hamd u sena kıldı dünyanı takı dünyanıŋ malı tawarını bėrdi teyü, takı ahiratnı **ögdi** (NF, 76-4).

Allah'a (cc) çokça şükretti ve övgülerde bulundu, ardından ahireti ve garibanlığı övüp (şöyle buyurdu) (Aktan, 2017)

Tanrının Ensārileri Övmesi

1 örnekte görülür.

-Ḥak tvt araŋızda ülfet kemişti (13) tėdi, ensārilarnı üküş **ögdi** takı medh kıldı. (NF, 76-13)

"Cenabıhak aranıza yakınlık, sıcaklık nasip etti." Böyle diyerek ensārı epey övdü (Aktan, 2017).

Medine Halkının Övülmesi

1 örnekte görülür.

-Peyġāmbar 'as'ka durud (15) aydı takı Medine ḫalkını üküş **ögdi.** (NF, 93-15)

Hz. Peygamber'e selam gönderdi, Medinelileri çok övdü (Aktan, 2017).

Musa Peygamberin Övülmesi

2 örnekte görülür.

-Andaġ sezer-men kim, bu kişi ıŋen yahşı bolġay, emanet bolġay hem takı kavi bolġay, tėp Musa peyġāmbarnı (7) **ögdi.** (NF, 114-7)

"Bana öyle geliyor ki bu kişi çok iyi biri olacak, güvenilir ve güçlü biri olacak" diye Musa Peygamber'i övdü. (Aktan, 2017)

-Musa peyġāmbar aydı: Ol kızıŋ kim meni medh kıldı, **ögdi** meni, eḏgü (11) bolġay tép sézdi, anı kabul kıldım. (NF, 114-10)

*Musa Peygamber, "Beni övüp iyi biri olac*ak *diye tahminde bulunan* kızını ka*bul ettim" dedi* (Aktan, 2017).

İnsanların Övülmesi

9 örnekte görülür.

-Sizler bu kelgenni **öger-siz** men anıŋ yüzinde Şeytan vesvesesiniŋ eserini körer-men (NF, 374-16).

"Siz bunu övüyorsunuz. Ben onun yüzünde şeytan vesvesesinin belirtisini görüyorum" (Aktan, 2017).

-Taŋrı üçün kılsaŋ takı halayık seni bu ṭāʿāt kılġanıŋ üçün **öger** bolsalar, anlarnıŋ **ögmekini** (2) sewmeseng takı ṭāʿātıŋ meşhur bolmakını sewmeseng takı ṭāʿātım ḫalayık körsün témeseng, andın (3) song ol ṭāʿātıŋ iḫlas birle bolġay takı Ḥak kabul kılġay (NF, 404-1).

*"Yaptığınız ibadeti yalnız Allah (cc) için yapmanız, yaptığınız ibadetten dolayı ḫalk sizi övecek olsa onların övmesinden hoşlanmamanız ve ibadetinizin dile düşüp yayılmasından hoşlanmamanız, ibadetinizi baş*kaları *görsün dememenizdir.* (Aktan, 2017)

-Bildim kim sizler dinleringiz içinde ingen sabit-kadam turur-siz tėp munlarnı **ögüp** (12) hilatlar keydürdi (NF, 80-11).

*"Anladım ki sizler dininize bağlılık*ta *son derece* ka*rarlısınız" diyerek övdü ve onlara* ka*ftanlar giydirdi (Aktan, 2017).*

-...meni kişi **öger** bolsa, men anıŋ ögmekini sewer-men (NF, 371-16).

...bir kişi beni överse onun övmesini seviyorum (Aktan, 2017).

-Yalġuz ḫalvatta ṭāʿāt kılur bolsa, kāhillık birle kılur; takı halayık arasında ṭāʿāt kılur bolsa, raġbat birle kılur, takı eger kimerse (5) munı **öger** bolsa, amalı üze ol ʿamalını ziyada kılur (NF, 406-5).

*Bir kimse yalnız iken ibadet yaparsa tembellikle ve isteksiz olar*ak *yapar fakat ḫalk arasında yaparsa özenerek yapar. Yine bir kimse bu kişiyi övecek olursa amelini artırır, yenecek olursa eksiltir (Aktan, 2017).*

-Kaçan kim men dünyādın riḥlet kılsam, zinhār ve zinhār ḫalifelıknı Ömerke bérgey-siz. (14) Hem salabatı bar, hem takı kuvvatı bar, hem diyanatı bar, tėp **öger** erdi (NF, 114-14).

Ben bu dünyadan gider olsam, halifeliği kesinlıkle Ömer'e veriniz! Hem maddi hem manevi gücü hem de dindarlığı var deyip onu överdi. (Aktan, 2017)

-Bu olturġan sahaba ol kelgenni **ögdiler** erse, Peyġāmbar ʻas ol kelgenge nazar (16) kıldı (NF, 374-15) .

Oturanlar, gelen sahabeyi övdüler, Hz. Peygamber (sav) o gelene baktı (Aktan, 2017).

-Takı Taŋrı tvt (15) bizlerni yıġdı kılmaġanımız işler birle halayıklar bizlerni **ögmekni** sewmekdin neteg kim Kelamı içinde habėr bėrü yarlıkar (NF, 371-15).

*Yüce Allah (cc) bizlere, yapmadığımız işlerle ḫalkın bizi övmesinden hoşlanmayı da yas*ak*ladı* (Aktan, 2017).

-Eger kimerse cümle halayıknıŋ **ögmekini** sewse takı ol halayık yermekini yıġrense, ol munafık turur (NF, 376-7).

Bir kimse insanların sevmelerinden hoşlanıp yermelerinden rahatsız olursa o kimse münafıktır. (Aktan, 2017)

İnsanların kendilerini övmeleri

1 örnekte görülür.

-Muradları (12) özlerini **ögüp** önginlerni zem kılmak turur. (NF, 387-12)

Amaçları, o mü'mini gıybet edip kendilerini temize çıkarmaktır. (Aktan, 2017)

10. ÖP-: Öpmek (Ata, 1998, s. 339)

Peygamberin Torununu Öpmesi

1 örnekte görülür.

-Peyġāmbar ʻas Hasanga kubla kıldı yüzindin **öpti.** (NF, 292-1)

Hz. Peygamber (sav) Hasan'ın yüzüne öpücük kondurdu. (Aktan, 2017)

Peygamberin Hacerü'l-Esved'i Öpmesi

1 örnekte görülür.

-Velikin men kördüm kim Peyġāmbar ʻas seni **öper** erdi. Ol yöndin men takı öptüm, tėdi takı yıġladı. (NF, 272-16)

*"Ey Hacerülesved! Sen sıradan bir taş parçasısın. İnsana zararın da olmaz yararın da anc*ak *ben Hz. Peygamber'i (sav) seni öperken gördüm, o yüzden ben de öptüm" dedi ve ağladı. (Aktan, 2017)*

Peygamberin Yüzüne Örtülen Örtüyü Öpmek

1 örnekte görülür.

-Yā Ayişe, Peyġāmbar vefātı bolmışta yüzinge örtgen çöprek sénde bar mu? tédi erse, (2) men aydım: Ol çöprek mende turur tėdim takı ol çöprekni bėrdim erse, ol çöprekni **öpti** takı yüzinge sildi. (NF, 104-2)

"Ey Ayşe! Hz. Peygamber (sav) vefat ettiğinde yüzüne örtülen örtü sende var mı? diye sordu; ben de evet, bende dedim ve o örtüyü verdim. Örtüyü alıp yüzüne sürdü. (Aktan, 2017)

Müʻminlerin Hacerü'l-Esved'i Öpmesi

2 örnekte görülür.

-Velikin men kördüm kim Peyġāmbar ʻas seni öper erdi. Ol yöndin men takı **öptüm**, tėdi takı yıġladı. (NF, 272-16)

*"Ey Hacerülesved! Sen sıradan bir taş parçasısın. İnsana zararın da olmaz yararın da anc*ak *ben Hz. Peygamber'i (sav) seni öperken gördüm, o yüzden ben de öptüm" dedi ve ağladı.* (Aktan, 2017)

-Ol Hacerü'l- esved takı Taŋrı teʻālā hazratında (14) kimler kim anı **öptiler,** cümlesünge tanukluk bėrgey, tėdi. (NF, 272-14)

O Hacerülesved; yüce Allah'ın (cc) huzurunda, kendini öpenlerin hepsine tanıklık edecektir. (Aktan, 2017)

Hz. Fatıma'nın Çocuklarını Öpmesi

1 örnekte görülür.

-... yana Hasan Hüseyin katıŋa keldi. Bakar (15) anlar Peyğāmbar ‘as’nung ziyaratı katında olturup tururlar.Anlar(nıŋ) birini ḳuçtı takı **öpti.** (NF, 166-15)

... tekrar, Hasan ve Hüseyin'in yanına geldi. Onları Hz. Peygamber'in kabri *yanında oynar durumda gördü. Her ikisini de öptü... (Aktan, 2017)*

Babanın Evladını Öpmesi

1 örnekte görülür.

-Ya Resulallahi, (2) menim on oglum kızım bar, munlarda biringe takı **öpmişim** yok. (NF, 292-2)

“Ey Allah resulü! Benim on tane oğlum ve kızım *var, bunlardan birini bile öpmüş değilim” dedi* (Aktan, 2017).

Sonuç

1. NF’de “A-Ö” arasında yer alan “sevgi” ifadesi taşıyan fiillerin örneklere göre kullanım oranları sırasıyla şu şekildedir: ağırla- *(35), bağışla- (19), ög- (16), ḳol-* (9), *oyna-* (9), *öp-* (7), *ḳuç-* (6), *asra-* (5), oḫşa- (3), ḳuçuş- (2).

2. NF’de “A-Ö” arasında yer alan “sevgi” ifadesi taşıyan fiillerden en çok kullanılanları sırasıyla şu şekildedir: İlk sırada *ağırla-* (35 örnek), ikinci sırada *bağışla-* (19 örnek), üçüncü sırada *ög-* (16).

3. En az kullanılan sevgi fiilleri ise sırasıyla şu şekildedir: ḳuçuş- (2), oḫşa- (3), asra- (5), ḳuç- (6), öp- (7), ḳol- (9), oyna- (9).

4. Sevgi ifadesi taşımakla birlikte, başka anlamı da olan örnekler şu kelimelere aittir: *oḫşa-* (okşamak, benzemek), *bağışla-* (affetmek, ihsanda bulunmak), *ög-* (övmek, öğütmek).

5. *Somut anlam* taşıyan sevgi fiilleri “maddi”; soyut *anlam* taşıyan sevgi fiilleri ise “manevi” kullanım alanına; bununla birlikte *beşerî sevgi* “maddi”, *ilahi sevgi* ise “manevi” kullanım alanına dahil edilmiştir. Örneklere bu açıdan bakıldığında "manevi” kullanım alanına ait örnek sayısının “maddi" kullanım alanına ait örnek sayısından çok daha fazla olduğu görülür. Bu durumda NF'de sevgi ifadesi taşıyan fiillerin daha çok "manevi" anlamda kullanıldığını söyleyebiliriz.

6. "Manevi" anlamda daha çok kullanılan fiillerin *bağışla- ve kol-* olduğu; maddi anlamda daha çok kullanılan fiillerin ise: *ağırla-, asra-, ḳuç-, ḳuçuş-, oḫşa-, oyna-* ve *ög-* olduğu görülmüştür.

7. NF'de sevgi ifadesi taşıyan fiiller içerisinde düzenli olarak başka bir kelime ile kullanılan örnekler de vardır. Bu tarz kullanım daha çok *bağışla-* fiiline aittir (namaz bağışla-, ḥac bağışla-)

8. Çalışmanın hacmini aşması dolayısıyla burada metafor konusu incelenmemiştir fakat ele alınacak sınırlı sayıda sözcükle sözvarlığı çalışması yapılırken, kavramsal metaforlara da bakılabilir.

9. Eserde yer alan sevgi fiillerinin daha çok "manevi" anlamda kullanılmış olmalarını, eserin dini mahiyetine bağlıyoruz; zira eser bir kırk hadis tercümesi niteliğinde olup temel amacı, İslami emir ve yasakların öğretilmesi, dini duyguların güçlendirilmesidir. Daha çok didaktik bir özellik arz etmesi ve öğüt niteliğinde olmasından ötürü, içerdiği sevgi sözcükleri daha çok, insanoğlunu cennete götürecek ameller hakkındadır. Bu durumdan kaynaklı olarak sevgi; Tanrı'ya sevgi, Peygambere sevgi, İslam alimlerine sevgi, Müslümanların kardeş olarak birbirlerine duydukları sevgi sınırlarında belirlenmiştir. Nefsi duyguların köreltmek, Tanrı'ya gönülden inanarak ve onu şüphe duymaksızın sevmek öğretilmiş; ortaya çıkan sevgi sözcükleri de bu bağlamda oluşmuştur. Maddi anlamda kullanılan sevgi sözcükleri ise dünyaya, eşyaya, yemeye ve içmeye, kısacası nefsi hazlara dayalıdır.

10. Çalışma konusu olarak Harezm Türkçesi eserleri içinde, Nehcü'l-Ferādis'i seçmekteki maksadımız; eserin, dönemin diğer eserlerine göre daha edebi bir dille yazılmış olması ve inceleyeceğimiz malzemeye uygun zemin sağlamasıdır. Eserin hacmi dolayısıyla çalışmamız, "A-Ö" arasındaki sevgi ifadesi taşıyan fiiller ile sınırlandırılmıştır. "S-Y" arasında yer alan sevgi ifadesi taşıyan fiiller başka bir çalışmanın konusu edilecektir. Eldeki sonuçların şimdilik bu malzemeye göre (10 fiile göre) yorumlanması kaçınılmazdır; fakat bu çalışmanın devamı niteliğindeki söz konusu yayın yapıldığı takdirde eldeki sonuçlar belki yeniden değerlendirilebilecektir.

11. Belli bir dönemin söz varlığını ortaya koyacak olan bu çalışma, "sevgi" ifadesi içeren fiillerin hem Eski Türkçe ve Tarihi Türk Lehçeleri, hem de Çağdaş Türk Lehçeleri ve günümüz Türkiye Türkçesiyle benzerlik ve farklılıkları ortaya koyabilmesi yönüyle mühimdir. Çalışmanın söz konusu alanlarda söz varlığı çalışması yapacak olan araştırmacılara hem malzeme sunması hem de karşılaştırma imkânı sunması bakımından yol gösterici olması beklenmektedir.

Kaynakça

Aktan, B. (2017). *Nehcü'l- Ferādis- Cennetlerin Açık Yolu*. Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ata, A. (1998). *Nehcü'l-Ferâdìs- Uştmahlarnın Açuk Yolı III- Dizin-Sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları.

Atalay, B. (2006), Kaşğarlı *Mahmud- Dîvânu Lûğat-it Türk I-II-III- Çeviri.* Türk Dil Kurumu Yayınları.

Atalay, B. (2006), Kaşğarlı *Mahmud- Dîvânu Lûğat-it Türk IV- Dizin.* Türk Dil Kurumu Yayınları.

Cin, R. (1971). Ka*vramlar dizini*. Türk Dil Kurumu Yayınları.

Clauson, Sir G. (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*. Oxford University Press.

Çubukcu, M (2022). "Nehcü'l-Feradis'te Sevgi İfadesi Taşıyan Türkçe İsimler". *International Journal of Lanuaġe Academy*, 10 (1), 225-249.

Dankoff, R.- Kelly, J. (1985). Mahmūd al-Kāšγarī compendium of the Turkic dialects (Dīvānu Luγāt at-Turk). Part III: Harvard University.

Demirci, Ü. Ö. (2016). *Eski Türkçede Fiiller*. Umuttepe Yayınları.

Demirci, Ü. Ö. (2019) Seyf-İ Sarāyî'nin Gülistan Tercümesindeki Basit Fiiller. *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, 2(2).44-97.*

Dilçin, C. (2009). *Yeni Tarama Sözlüğü.* Türk Dil Kurumu Yayınları.

Eckmann, J. (1995. *Nehcü'l-Ferâdîs I-Metin, II- Tıpkıbasım. (Yayımlayanlar; Semih Tezcan Hamza Zülfikar)*. Türk Dil Kurumu Yayınları.

Nas, G. E. – Salan, M. (2019). *Bartın Ağızlarının Tematık Sözlüğü*. Fenomen Yayıncılık.

Ünlü, S. (2012). *Doğu ve Batı Türkçesi* Kur''an Tercümeleri *Sözlüğü*. Eğitim Yayınevi.

Kısaltmalar

CC: Codex Cumanicus

GT: Gülistan Tercümesi

NF: Nehcü'l-Ferādis

TZ: Et-Tuhfetü'z-Zekiyye

YTS: Yeni Tarama Sözlüğü